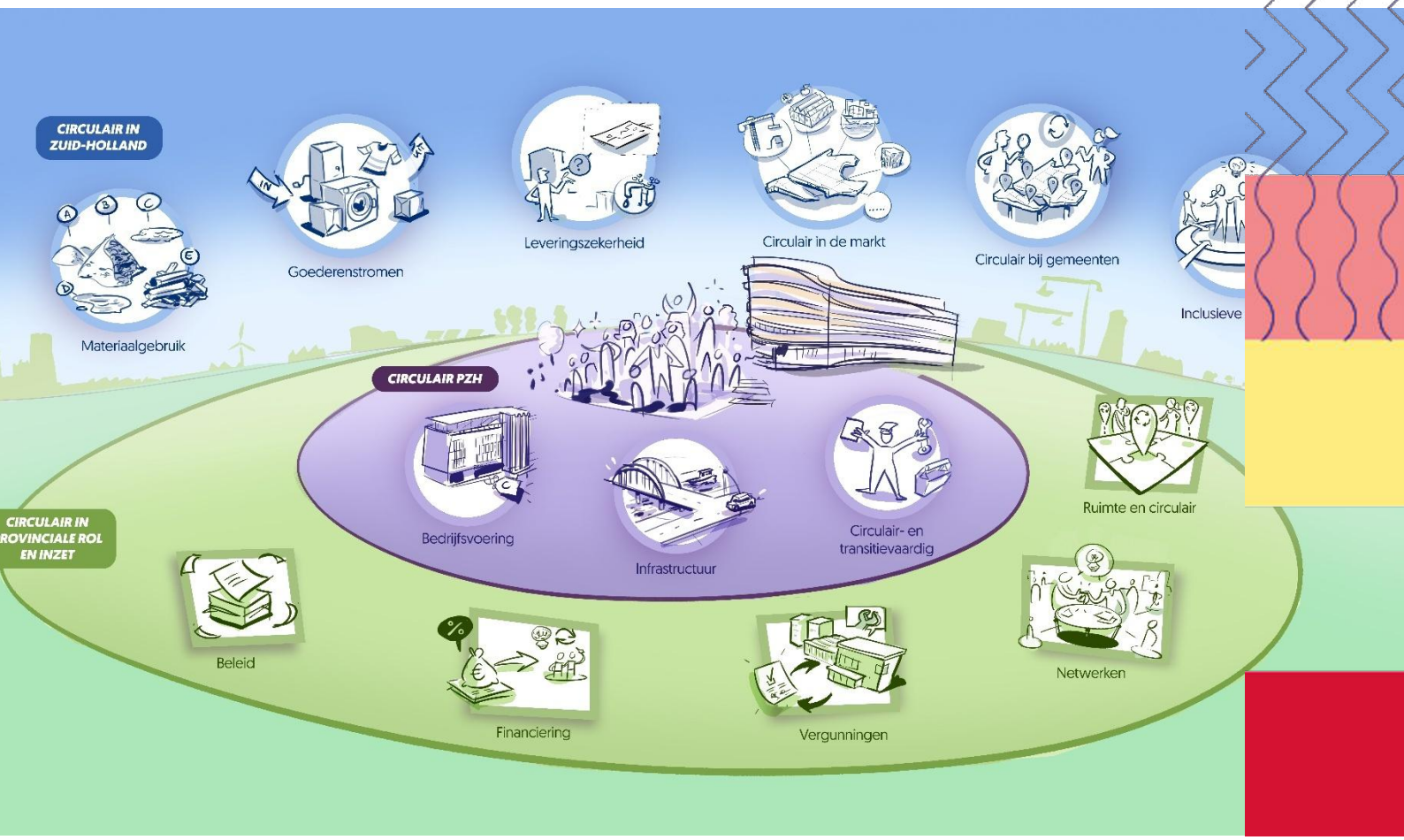
provincie Zuid-Holland

Monitor Circulair Zuid-Holland 2026

De staat van de circulaire transitie in Zuid-Holland

Vastgesteld door GS op 10 november 2026

Krachtig Zuid-Holland

Voorwoord

De wereld om ons heen verandert snel. Grondstoffen en materialen worden schaarser en duurder en internationale ontwikkelingen maken leveringszekerheid minder vanzelfsprekend. Geopolitieke spanningen en exportbeperkingen onderstrepen het belang van een economie die minder afhankelijk is van nieuwe grondstoffen, materialen en internationale productieketens.

Dat maakt de transitie naar een circulaire samenleving niet alleen belangrijk vanuit het oogpunt van duurzaamheid, maar ook vanuit economisch en strategisch perspectief. Voor Zuid-Holland, met zijn sterke en diverse regionale economie, is het daarom van belang om te weten waar we staan en welke stappen nog nodig zijn.

De Monitor Circulair Zuid-Holland 2026 geeft inzicht in de ontwikkeling van de circulaire transitie in onze provincie. Sinds de vorige editie, die bijna twee jaar geleden verscheen, zijn belangrijke stappen gezet. Steeds meer partijen zijn betrokken bij de transitie. Circulair werken is daarmee niet langer alleen een onderwerp voor pioniers en startende bedrijven. Ook grote organisaties en gevestigde marktpartijen zien de kansen en noodzaak.

Tegelijkertijd zien we dat de randvoorwaarden voor verdere versnelling steeds meer aandacht krijgen. Zo groeit het belang van voldoende ruimte en financiering voor circulaire initiatieven. Ook binnen de provincie zelf wordt de betekenis van de circulaire transitie steeds breder herkend en vertaald naar beleid, professionalisering en onze eigen bedrijfsvoering.

De veranderingen in materiaalstromen zijn op regionaal niveau echter nog beperkt zichtbaar. Dat is niet onverwacht. Transities vragen tijd. Vaak gaat een periode van voorbereiding en opbouw vooraf aan een fase waarin veranderingen op grotere schaal zichtbaar worden.

Dat onderstreept het belang om de ingezette beweging vast te houden en verder te versterken. De transitie naar een circulaire economie vraagt om samenwerking en langdurige inzet van velen: van onze ambtelijke organisatie en medeoverheden tot bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners. De opgave gaat ook over samenwerking in het College, omdat circulair raakt aan alle portefeuilles.

Met deze monitor brengen we in beeld waar we staan, welke ontwikkeling we zien en waar verdere inzet nodig is. Zo helpt de monitor ons om gericht verder te werken aan een circulair Zuid-Holland. Een circulair Zuid-Holland draagt bij aan een toekomstbestendige regionale economie, sterke gemeenschappen en een duurzame samenleving. Daarmee is de circulaire transitie een belangrijke voorwaarde voor de toekomst van onze provincie.

College van Gedeputeerde Staten

Managementsamenvatting

De monitor Circulair Zuid-Holland 2026 toont de huidige staat van de transitie in de provincie en de inspanningen en resultaten van de provincie om te sturen in de transitie naar een circulaire samenleving.

Algemene conclusie

De transitie krijgt steeds meer vorm. Zo is de top van de gevestigde economische orde in Zuid-Holland nadrukkelijk aangesloten via het netwerk van 'De 100' en zien we dat regimespelers in de circulaire bouw en sloop gestapt zijn. In ons Omgevingsbeleid is de transitie in toenemende mate geborgd in relevante beleidsopgaven en er zijn meer collega's uitgerust met de benodigde kennis en vaardigheden om dat om te zetten naar concrete stappen richting een volledig circulaire samenleving. Tot slot zien we in onze eigen organisatie dat circulariteit vaker wordt opgenomen bij aanbestedingen en dat ons aandeel restafval onder de benchmark voor de sector ligt.

Deze inspanningen en resultaten vertalen zich op regionaal niveau nog niet in een zichtbaar effect op grondstofstromen. Dat is ook in lijn met het kenmerk van transities. Deze verlopen namelijk niet lineair. Er is sprake een lange aanloop – waar we ons nu in bevinden –, waarna versnelling optreedt. Dat de transitie zich doorzet naar de volgende fase is niet vanzelfsprekend: dit vraagt om actieve ondersteuning en het wegnemen van barrières rondom regelgeving en normering, financiering en financierbaarheid, en ruimte. Het zijn onder andere deze barrières waar onze transitieaanpak zich op richt.

Circulair in Zuid-Holland

Voor de provincie als geheel laat de monitor zien dat circulair meer aandacht krijgt. Bij gemeenten is circulariteit geborgd in meerdere thema's: inkoop, mkb-ondersteuning, bouw, afvalverwerking en bewonersinitiatieven.

Waar circulaire strategieën bij bedrijven eerder met name vanuit duurzaamheidsoogpunt werden toegepast, zien we dat dit steeds meer verschuift naar een economische overweging, om minder afhankelijk te worden van soms onvoorspelbare internationale aanleverroutes van materialen. Echter, de vertaling van deze aandacht voor circulariteit naar implementatie en businessmodellen blijft achter.

Verder werkt de provincie eraan om haar relatie met gemeenschappen te versterken door te investeren in maatschappelijke initiatieven. Deze initiatieven dragen bij aan weerbare, verbonden gemeenschappen én leveren vaak een grote bijdrage aan een circulaire samenleving.

De effecten van deze toenemende aandacht vertalen zich nog niet in concrete veranderingen in het materiaalgebruik in de regionale economie. Het doel om in 2030 50% minder nieuwgewonnen metalen, mineralen en fossiele grondstoffen te gebruiken, raakt buiten bereik.

Het totaal aan materiaalgebruik is de afgelopen jaren licht gestegen en de voetafdruk van het materiaalgebruik stijgt ook. Het aandeel metalen, mineralen en fossiele grondstoffen in de regionale economie is wel licht gedaald.

De risico's voor leveringszekerheid van grondstoffen spelen met name bij de auto-industrie en de maakindustrie (wat ook doorwerkt in de energietransitie), maar ook in sectoren als ICT, defensie en zorg bestaan risico's als gevolg van de toepassing van kritieke grondstoffen.

Circulair in eigen rol en inzet

Ook binnen de provincie zelf is de afgelopen jaren meer aandacht gekomen voor de circulaire economie. De mate waarin het thema in het provinciale Omgevingsbeleid geborgd is, is toegenomen en de provincie is bij vergunningverlening gestart met een digitale vraagbaak (het Circulaire Loket) en het betrekken van grondstofefficiëntie. Daarnaast zijn de netwerken die we ondersteunen volwassener geworden en zijn de thema's van vernieuwersnetwerken in verdere fases in de transitie richting een circulaire aanpak gekomen.

De provincie is ook meer gaan inzetten op de randvoorwaarden financiering en financierbaarheid, en ruimte die nodig zijn voor opschaling van circulaire initiatieven. Deze thema's zijn daarom in deze monitor nieuw ten opzichte van de vorige monitor. De inzet van de provincie in het op orde brengen van deze randvoorwaarden heeft zich de afgelopen jaren met name gericht op faciliteren en stimuleren.

Circulaire organisatie

De transitie naar een circulair Zuid-Holland vraagt ook stappen van de provinciale organisatie zelf. De afgelopen jaren is meer erkenning ontstaan voor transities en transitiesturing, en is het denken en doen van medewerkers op dit thema volwassener geworden, dankzij verschillende professionaliseringsactiviteiten.

Bij bedrijfsvoering zien we dat de hoeveelheid restafval ten opzichte van het aantal medewerkers daalt en dat het lukt om afval beter te scheiden, waardoor het beter kan worden gerecycled. De afvalstroom uit het bedrijfsrestaurant bestaat met name uit organisch afval. Deze stroom is de afgelopen jaren gedaald en door het in gebruik nemen van onze composteermachine kunnen we dit afval verwerken tot hoogwaardige compost.

In onze inkoop en aanbesteding wordt circulair in sommige gevallen als eis of gunningscriterium meegenomen, maar we zien hier nog geen consequente trend. Bij het beheer en onderhoud van onze infrastructuur gebruiken we als provincie het meeste materiaal. Het aandeel nieuw materiaal dat we hiervoor gebruiken is de afgelopen 5 jaar gedaald. Daarnaast werken we aan het circulair inzetten van materialen die vrijkomen.

Inhoudsopgave

Inleiding - de staat van de transitie in Zuid-Holland 6
Het verloop van transities 6
Doelen 7
Leeswijzer 7
Circulair in Zuid-Holland 9
Materiaalgebruik 10
Goederenstromen 13
Leveringszekerheid 15
Circulair bij gemeenten 16
Circulair in de markt 18
Inclusieve transitie 19
Circulair in provinciale rol en inzet 21
Beleid 22
Subsidies 25
Toegang tot externe financiering voor circulaire initiatieven 27
Vergunningen 28
Netwerken 29
Vernieuwersnetwerk natuurlijke reststromen 30
Vernieuwersnetwerk HerPakt 31
Vernieuwersnetwerk Biobased bouwen 33
Vernieuwersnetwerk CIRCUIT – circulaire sloop, oogst en hoogwaardig hergebruik 35
Lerend Netwerk Circulaire Bedrijventerreinen 39
Maritiem & Circulair 39
Lerend Netwerk mkb Dienstverlening Circulaire Maakindustrie 40
De 100. Circulair Leiderschap in Zuid-Holland 36
Reparatiecoalitie 37
Ruimte en circulair 40
Circulaire organisatie 42
Bedrijfsafval 44
Bedrijfsrestaurant (Grand Café) 46
Inkoop en aanbesteding 47
Infrastructuur 49
Circulair- en transitievaardig 52
Databronnen en toelichting bij de cijfers 54
Bronvermelding 55

Inleiding - de staat van de transitie in Zuid-Holland

De monitor Circulair Zuid-Holland 2026 geeft een beeld van de ontwikkelingen in de transitie binnen de provincie voor de periode 2022-2025. Deze monitor is het vervolg op de monitor Circulair Zuid-Holland 2025.

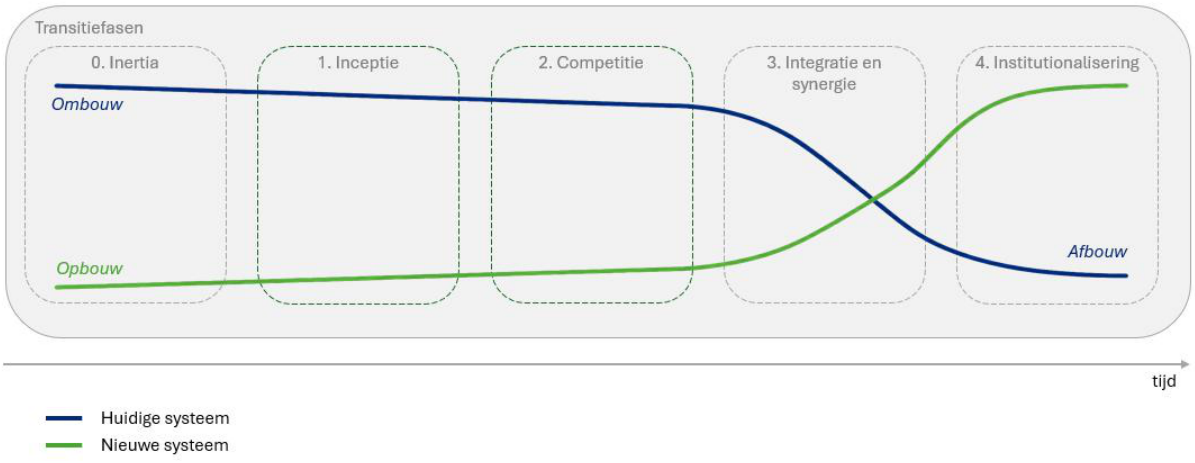
Deze monitor Circulair Zuid-Holland 2026 laat zien dat de transitie op verschillende vlakken vorm krijgt en er stappen zijn gezet sinds de vorige monitor. Zo is de top van de gevestigde economische orde in Zuid-Holland nadrukkelijk aangesloten via het **netwerk 'De 100'** en zien we dat **regimespelers in de circulaire bouw en sloop gestapt** zijn. In ons Omgevingsbeleid is **de transitie in toenemende mate geborgd in relevante beleidsopgaven** en zijn **meer collega's uitgerust met de benodigde kennis en vaardigheden** om dat om te zetten naar concrete stappen richting een volledig circulaire samenleving. Tot slot zien we in onze eigen organisatie dat **circulariteit beter wordt opgenomen bij aanbestedingen** en dat door betere afvalscheiding **ons aandeel restafval onder de benchmark voor de sector** ligt.

Deze inspanningen en resultaten vertalen zich op regionaal niveau nog niet in een zichtbaar effect op grondstofstromen. De trend in het totale materiaalgebruik van Zuid-Holland is vergelijkbaar met het beeld uit de vorige monitor. Dat onze inspanningen zich nog niet altijd een-op-een vertalen naar effecten in het grondstoffengebruik, is in lijn met het kenmerk van transities. Deze verlopen namelijk niet lineair. Er is sprake een lange aanloop, waarna versnelling optreedt.

Het verloop van transities

Een manier om het verloop van transities te duiden, is door het te zien als een serie opeenvolgende fases. Een andere manier is door het te zien als een X-curve, waarbij een nieuw systeem geleidelijk wordt opgebouwd, parallel aan de ombouw en afbouw van het bestaande systeem. De figuur hieronder combineert deze twee transitie-theorieën. Daarbij valt op dat pas in de derde fase versnelling optreedt. In het geval van de circulaire transities zullen naar verwachting dan pas significante veranderingen in grondstofstromen zichtbaar worden.

Verloop van transities in fases – aangepast van Simons, L., Nijhof, A., & Janssen, M. (2023).

Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag waar de transitie naar een circulaire economie *als geheel* zich in Zuid-Holland precies bevindt. Als we verder inzoomen, zien we dat circulaire oplossingen verspreid zijn over de verschillende fases. Hoofdzakelijk bevinden ze zich momenteel in de inceptie- en competitiefase. Dat wil zeggen dat het huidige systeem nog dominant is, terwijl circulaire alternatieven groeien. In de inceptiefase worden diverse circulaire oplossingen uitgeprobeerd om te zien wat werkt en wat niet. Door als overheid *launching customer* te zijn, kan de toepassing van de kansrijke oplossingen gestimuleerd worden. Op die manier kunnen deze zich ontwikkelen tot alternatieven die concurreren met producten uit het lineaire systeem (competitiefase). Dat de transitie zich doorzet naar fase 3 is niet vanzelfsprekend: dit vraagt om actieve ondersteuning en het wegnemen van barrières.

Voor de grondstoffentransitie naar een circulaire samenleving dienen meerdere van zulke barrières geslecht te worden, zoals regelgeving en normering, financiering en financierbaarheid, en ruimte. Het zijn onder meer deze barrières waar onze transitieaanpak zich op richt. In deze monitor belichten we zowel de voortgang van de grondstoffentransitie, als de voortgang op het slechten van barrières die de grondstoffentransitie nog afremmen.

Doelen

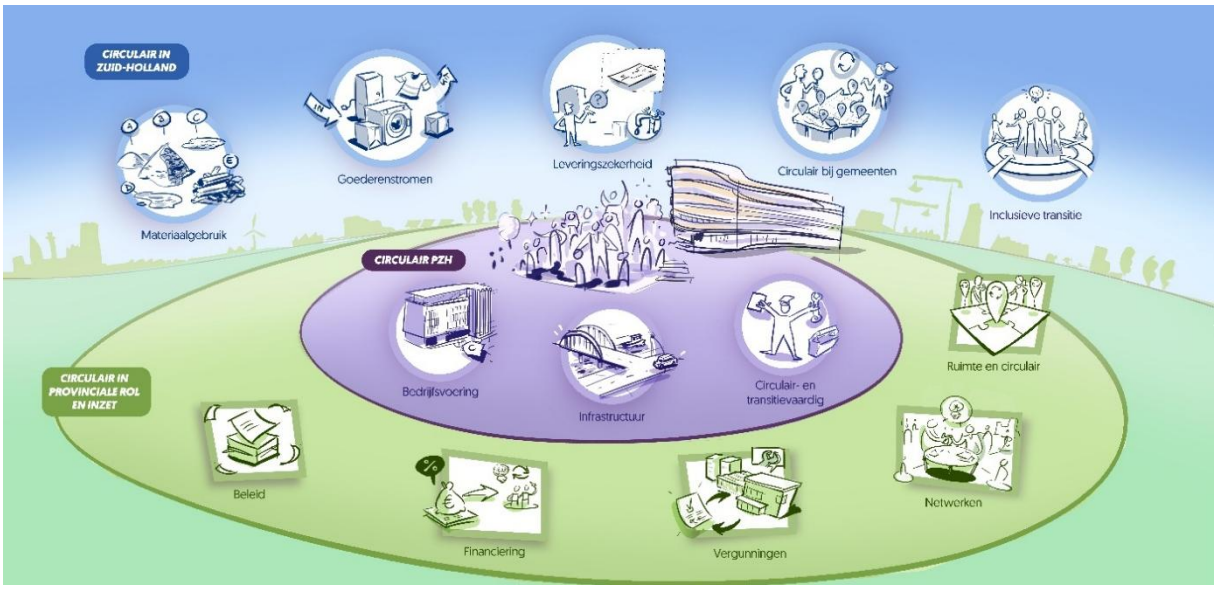
Het einddoel voor de transitie is om in 2050 een volledig circulaire samenleving te hebben in Zuid-Holland. Daarnaast hanteert de provincie het tussendoel uit het Grondstoffenakkoord voor 2030 om als regio 50% minder nieuwe mineralen, metalen en fossiele grondstoffen (ook wel: primaire abiotische grondstoffen) te gebruiken ten opzichte van 2016.

Tot vorig jaar hanteerde het Rijk hetzelfde halveringsdoel voor 2030. In oktober 2025 heeft zij het geactualiseerde Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) gepubliceerd: drie nieuwe landelijke doelen zijn opgenomen in 2035 voor het behouden, vervangen en besparen van grondstoffen. In de monitor gaan we uit van het huidige beleid van de provincie om in 2030 50% minder primaire, abiotische materialen te gebruiken.

Leeswijzer

De monitor is ingedeeld in drie niveaus (zie ook de afbeelding op de volgende bladzijde):

- **Circulair in Zuid-Holland** (wat is het beeld van de transitie in de regio);
- **Circulair in provinciale rol en inzet** (onze provinciale aanpak en de uitkomsten daarvan);
- **Circulaire organisatie** (welke stappen zetten we om zelf circulair te denken en doen).

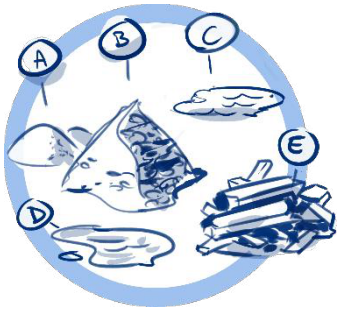
De thema's die op deze drie niveaus aan bod komen, zijn gekoppeld aan de ontwikkelingen rond grondstoffen in de regio. Zo komt de **zichtbaarheid – en voelbaarheid – van de huidige grondstofafhankelijkheid** van de Zuid-Hollandse economie terug in onderwerpen als leveringszekerheid en totaal materiaalgebruik. De pagina's over onze netwerkaanpak laten onder meer zien hoe we werken aan behoud van grondstoffen in de regio als middel tegen de **oplopende kosten voor materialen**.

Tot slot bevat deze monitor ook informatie over de gebruikte Databronnen en toelichting bij de cijfers. Als de transitie vordert, worden andere signalen belangrijk. Daarom kunnen in de komende jaren indicatoren worden aangevuld of aangepast.

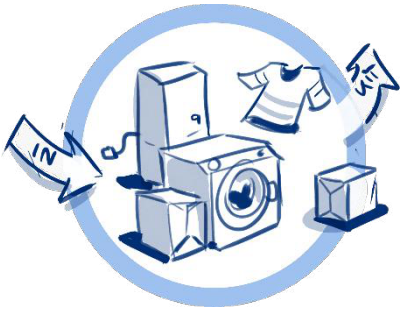
Circulair in Zuid-Holland

Het niveau ‘circulair in Zuid-Holland’ geeft een beeld van wat er gebeurt in de provincie. Deze informatie helpt bij sturing en keuzes maken:

- Welke producten en materialen worden gebruikt in Zuid-Holland?
- Wat zijn de grootste goederenstromen en waar kunnen we het meeste verschil maken?
- Waar spelen risico’s voor leveringszekerheid van (kritieke) materialen?
- Welke trends zien we bij gemeenten en bedrijven?
- Hoe inclusief verloopt de transitie?

Materiaalgebruik

Goederenstromen

Leveringszekerheid

Circulair bij gemeenten

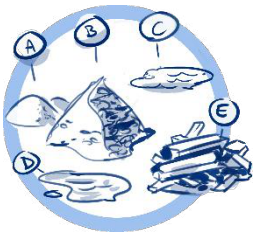

Circulair in de markt

Inclusieve transitie

Materiaalgebruik

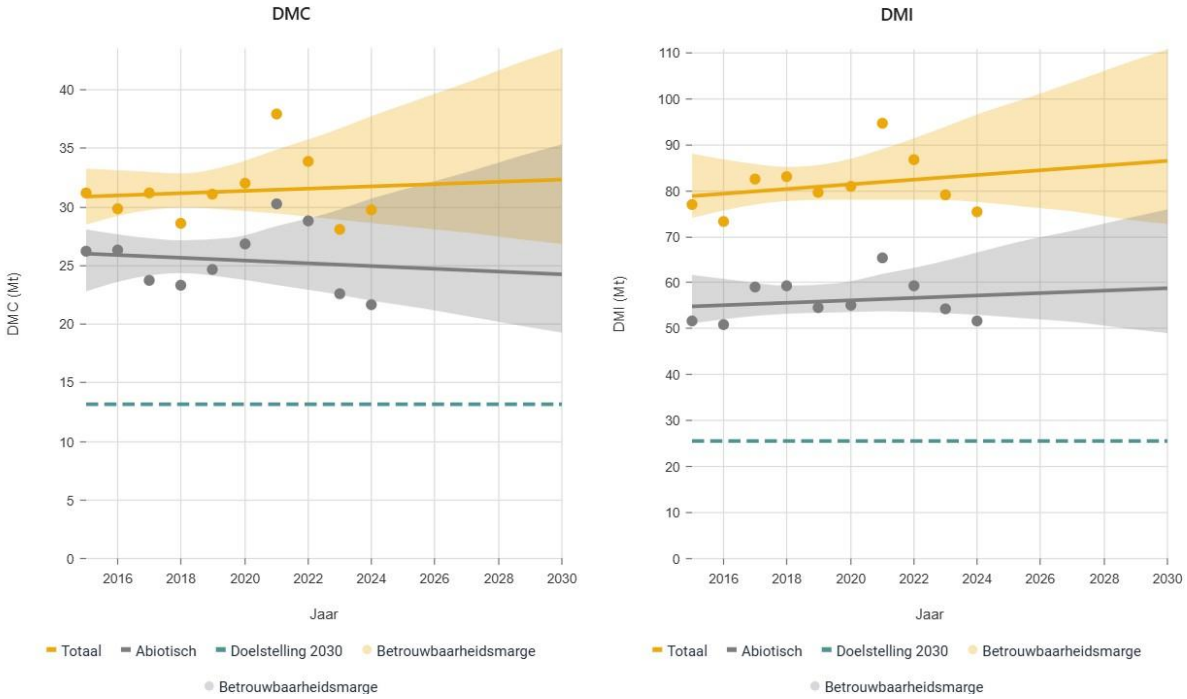

Het doel om in 2030 50% minder nieuwgewonnen metalen, mineralen en fossiele grondstoffen te gebruiken, raakt buiten bereik en blijft aandacht vragen. Ongeveer 70% van de grondstoffen in de regionale economie bestaat uit metalen, mineralen en fossiele grondstoffen.

Uitweiding

De producten die we als bedrijven, consumenten en overheden gebruiken in Zuid-Holland bestaan uit verschillende grondstoffen. Het totale gewicht van deze grondstoffen (in kiloton) is de Domestic Material Consumption (DMC). In de periode 2015-2024 is de totale DMC (gele lijn in de linker figuur) licht gestegen. Het doel van de provincie is om in Zuid-Holland in 2030 50% minder metalen, mineralen en fossiele grondstoffen te gebruiken (ook wel: abiotisch materiaal – de grijze lijn). Dat aandeel in de totale DMC is licht gedaald, wat positief is.

Domestic Material Consumption (DMC) en Direct Material Input (DMI) voor Zuid-Holland

De Zuid-Hollandse economie is grondstofintensief

Onze regionale economie besloeg in 2024 ongeveer 30% van het totaal in de Nederlandse economie terwijl in dat jaar het Bruto Regionaal Product 21% van het BNP was (CBS, 2026). Dit beeld is vergelijkbaar met het jaar ervoor. Naast het gebruik van materialen voor eigen gebruik in de regio (voor woningen, wegen, maar ook consumptie door inwoners en bedrijven), gebruiken we ook materialen in de maakindustrie, de tuinbouw en petrochemie. De trend in het totale materiaalgebruik in de regionale economie (Direct Material Input - DMI) is over de afgelopen

jaren licht gestegen (gele lijn in de rechter figuur), net als het aandeel metalen, mineralen en fossiele grondstoffen (ook wel: abiotische materialen) hierin (grijze lijn).

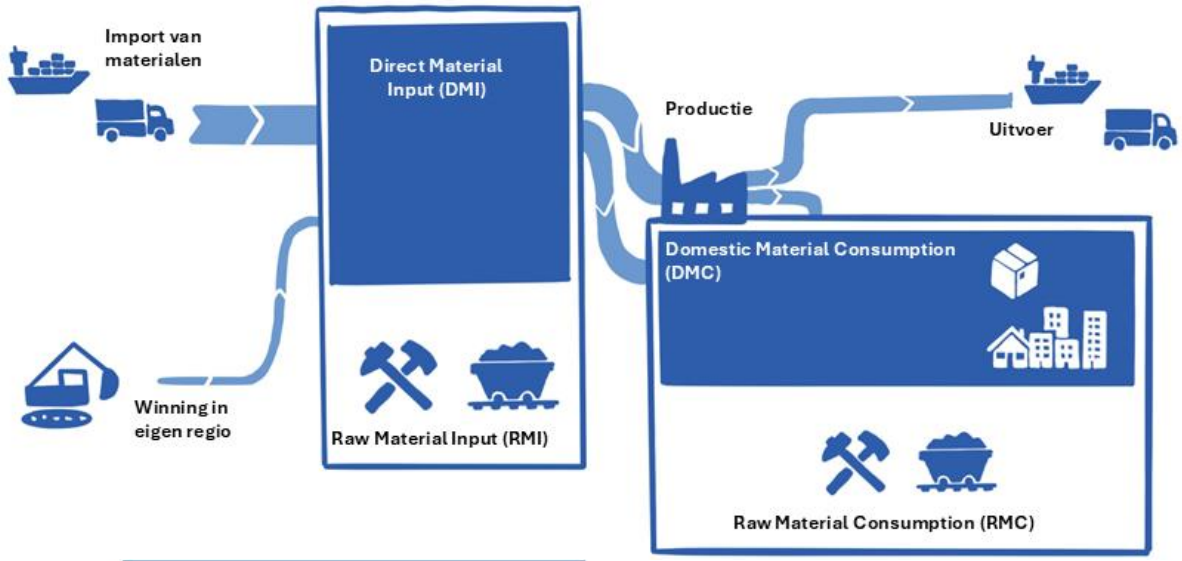
Zie 'verdieping' voor meer informatie over de DMI en DMC.

Let op: de methode voor het verzamelen van de data die gebruikt is voor het bepalen van de DMI en DMC voor deze monitor is op een andere manier tot stand gekomen dan in de monitor Circulair Zuid-Holland 2025. Daardoor is het niet mogelijk om deze cijfers in deze monitor te vergelijken met de eerdere monitor.

Verdieping

In de afbeelding hieronder en de tekstblokken aan de rechterkant worden de begrippen Direct Material Input (DMI), Raw Material Input (RMI), Domestic Material Consumption (DMC) en Raw Material Consumption (RMC) nader toegelicht. Directe doorvoer van goederen en doorvoer met opslag zonder bewerking (invoer voor wederuitvoer) tellen niet mee in het materiaalgebruik van de provincie maar zijn wel een economische factor.

Toelichting DMI, RMI, DMC en RMC

Domestic Material Consumption (DMC) *Direct grondstoffengebruik*

Dit is de totale hoeveelheid grondstoffen nodig voor het eigen gebruik door consumenten, bedrijven en overheden in Zuid-Holland. Grondstoffen in exportproducten tellen niet mee, maar brandstofgebruik of afval dat vrijkomt bij exportproductie telt wel mee.
Het vastleggen van materialen in voorraden, gebouwen, infrastructuur, et cetera vallen hier ook onder.

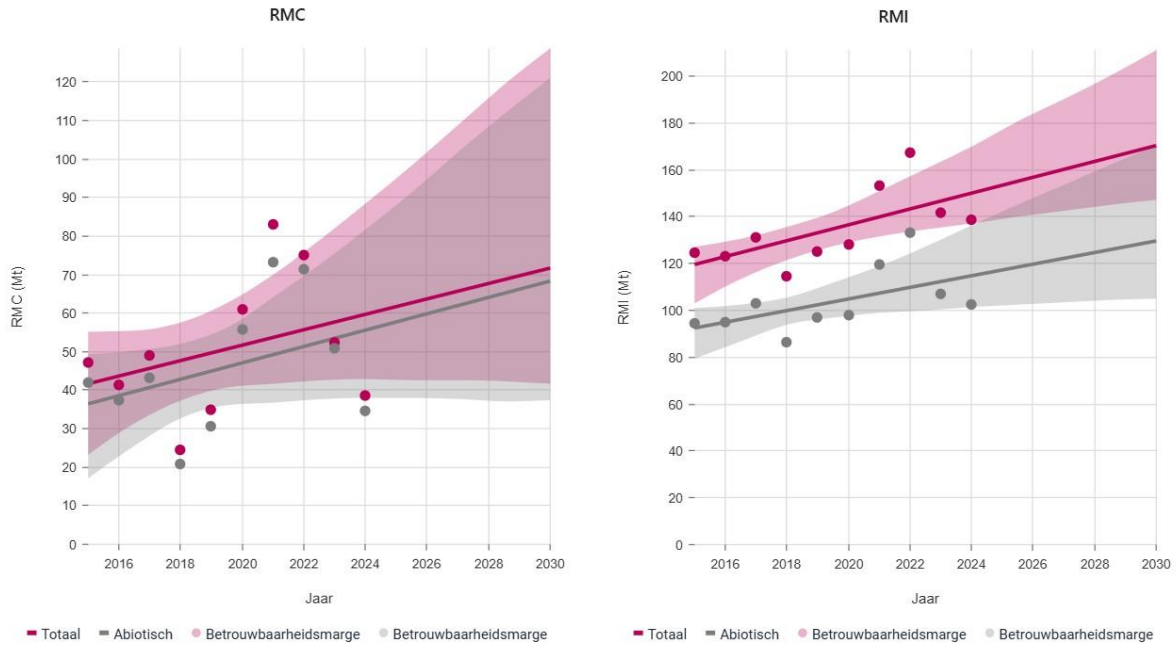
Raw Material Consumption (RMC)
Indirect grondstoffengebruik, grondstofvoetafdruk, materiaalrugzak

De totale hoeveelheid grondstoffen die in de gehele keten wordt gebruikt om de materialen gemeten in de DMC te produceren. Hier vallen bijvoorbeeld ook de brandstoffen onder die nodig zijn om ruwe grondstoffen te delven en die gebruikt worden in fabrieken om halffabricaten of eindproducten te maken.

Het grondstofgebruik in de hele productieketen stijgt ook

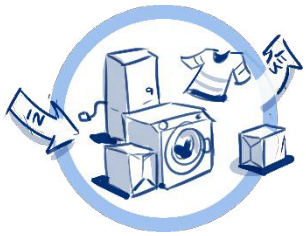
Er is meer ruwe grondstof (bijvoorbeeld koperertsen) nodig dan wat aan pure grondstof (bijvoorbeeld koper) in onze producten zit. Nu grondstoffen schaarser worden, worden we gedwongen het gewenste materiaal op minder gunstige plekken te winnen. Dat vraagt ook meer grondstoffen voor de winning en raffinage van deze gewenste materialen. Beide factoren maken dat de hoeveelheid benodigde grondstoffen voor onze consumptie (Raw Material Consumption – RMC) en economie (Raw Material Input - RMI) is toegenomen (paarse lijn in de figuur hieronder). Onze grondstofvoetafdruk neemt dus ook toe.

Raw Material Consumption (RMC) en Raw Material Input (RMI) voor Zuid-Holland

Let op: de methode voor het verzamelen van de data die gebruikt is voor het bepalen van de RMC en RMI voor deze monitor is op een andere manier tot stand gekomen dan in de monitor Circulair Zuid-Holland 2025. Daardoor is het niet mogelijk om deze cijfers in deze monitor te vergelijken met de eerdere monitor.

Goederenstromen

In de periode 2022-2025 bleef het beeld van de grootste goederengroepen in Zuid-Hollandse economie vrij constant. Een klein aantal goederengroepen bepaalt de top 5.

Uitweiding

Het CBS heeft voor alle provincies voor een zestigtal goederengroepen in kaart gebracht in welke mate deze gebruikt worden in de regionale economie. Goederengroepen lopen uiteen van ruwe grondstoffen, zoals ertsen, tot complexe producten zoals meetapparatuur en farmaceutische producten. In Zuid-Holland zijn in de afgelopen jaren, in wisselende volgorde, dezelfde goederengroepen de grootste in gewicht:

- Fossiele grondstoffen voor productie (aardolie, aardgas en aanverwante producten);
- Chemische basisproducten (stoffen zoals chloor, zuurstof en waterstof, die gebruikt worden als grondstoffen in diverse industriële processen en producten);
- Steen, zand, grind, klei, turf en andere delfstoffen;
- Betonwaren en overige bouwmaterialen en bouwproducten;
- Dierlijke en plantaardige oliën en vetten;
- Andere stoffen van plantaardige oorsprong.

Het grondstoffengebruik in het haven-industrieel complex (HIC) lijkt een grote invloed te hebben op het beeld van het grondstoffengebruik in de regionale economie: in 2023 werd naar schatting ongeveer 60% van de grondstoffen uit de regionale economie van Zuid-Holland verwerkt in de regio Rijnmond[1]. De top vijf goederengroepen waarvoor dit met name geldt, waren:

- Gasvormige aardolieproducten;
- Steenkool en bruinkool;
- Mineralen voor de chemische en kunstmestindustrie;
- Non-ferrometaalertsen;
- Vloeibare aardolieproducten.

Dat onderstreept het belang van het werken aan de grondstoftransitie in het HIC (zie verdieping) én het belang om beleid niet alleen te baseren op de totaalcijfers voor het grondstofgebruik in Zuid-Holland. De economie van Zuid-Holland is breder dan het HIC en vraagt voor beleid dat ook rekening houdt met ketens in die regionale economie buiten het HIC.

Verdieping

Ruwe aardolie in het haven-industrieel complex

In 2023 was ruwe aardolie de grootste goederengroep in de regionale economie van Zuid-Holland. De figuur hieronder geeft schematisch de bestemmingen weer van de ruwe aardolie die het Haven Industrieel Complex (HIC) binnenkomt. Ongeveer driekwart van de aardolie die de

[1] Op basis van de beschikbare data is het lastig om het HIC zuiver te scheiden van de rest van de provincie. De gebruikte data laat het totale grondstoffengebruik zien, dus meer dan alleen het gebruik van grondstoffen in productieketens, en voor een regio (Rijnmond) die niet één-op-één overlapt met het HIC.

provincie binnenkomt, wordt doorgevoerd of weer uitgevoerd. Van het aandeel dat in de provincie blijft, wordt iets meer dan 80% geraffineerd tot brandstof voor wegvervoer, scheepvaart en luchtvaart (TNO, CE Delft, Power2X, &flux, 2023). Het restant wordt gebruikt als basisgrondstof voor producten, zoals kunststoffen en medicijnen.

Hoewel dit aandeel ruwe aardolie dat gebruikt wordt als grondstof voor producten op het totaal aan ruwe aardolie dus relatief klein is, is deze groep wel groot in verhouding tot andere goederengroepen in de Zuid-Hollandse economie, zoals *steen, zand, grind, klei en turf* of *betonwaren en overige bouwmaterialen*.

Grootschalige grondstofstromen vragen om grootschalige oplossingen

Zuid-Holland is met het Rotterdamse HIC een echte koolstofhub. Jaarlijks worden grote hoeveelheden (fossiele) koolstoffen via de haven getransporteerd naar Europa en in de haven omgezet naar waardevolle grond- en brandstoffen. Om deze grote hub te verduurzamen, zijn grote oplossingen nodig. Daarom verkent de provincie bijvoorbeeld samen met het Rijk, Havenbedrijf Rotterdam en gemeente Rotterdam de ontwikkeling van een grootschalige duurzame syngasrotonde in het HIC. Syngas kan grootschalig geproduceerd worden en tot wel de helft van de Nederlandse chemie voorzien van duurzame grondstoffen. Het kan dus de nieuwe basisbouwsteen van de chemie worden. Duurzaam syngas wordt gemaakt van afval, biomassa (reststomen) en/of CO_2.

Leveringszekerheid

De goederengroep 'producten van de auto-industrie' bevat in Zuid-Holland de meeste kritieke grondstoffen en is bovendien van groot economisch belang. In de goederengroep 'overige machines en gereedschapswerktuigen' zit het hoogste aantal *verschillende* kritieke grondstoffen. Dit beeld komt overeen met de vorige monitor.

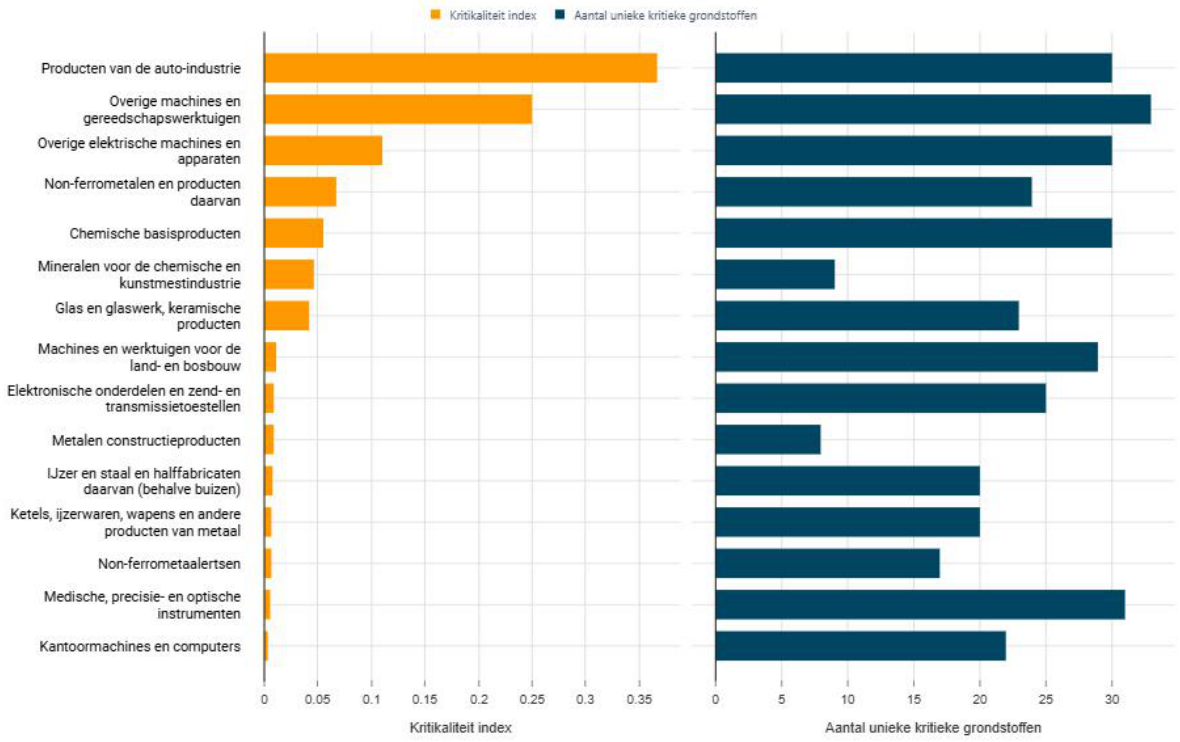
Uitweiding

In het diagram hieronder staan goederengroepen gerangschikt naar 'kritikaliteit'. Dit is een maat voor de combinatie van het *aandeel kritieke grondstoffen* (in gewicht ten opzichte van het totale gewicht van de goederengroep) en het *economische belang van de goederengroep* (uitgedrukt in de invoerwaarde voor de goederengroep). Het rechter diagram toont voor dezelfde goederengroepen hoeveel *verschillende* kritieke materialen ze bevatten.

Een deel van de kritieke grondstoffen wordt geleverd door slechts een beperkt aantal landen (ICER, 2023). Geopolitieke en fysieke schaarste van grondstoffen beïnvloeden de leveringszekerheid en de handelsprijs. Dat levert in Zuid-Holland risico's op voor bedrijven en voor onze maatschappij.

Voor de berekeningen die onder beide figuren liggen, zijn de 39 grondstoffen betrokken die door TNO en het Nederlands Materialen Observatorium (NMO) aangemerkt zijn als kritiek voor Nederland. Door de EU zijn 34 grondstoffen aangemerkt als kritieke materialen, waarvan 17 ook strategische grondstoffen zijn die cruciaal zijn voor toepassingen in de energie- en digitale transitie alsmede voor medische en militaire toepassingen.

Kritikaliteit en aantal unieke kritieke grondstoffen voor goederenstromen in Zuid-Holland

Circulair bij gemeenten

In 2026 stond circulariteit expliciet genoemd in het coalitieakkoord van 69%[2] van de Zuid-Hollandse gemeenten ten opzichte van 79% in 2022. Gemeenten zetten zich in op meerdere circulaire thema's, maar met beperkte capaciteit en middelen – vooral bij kleine en middelgrote gemeenten.

Uitweiding

De inrichting (strategie, capaciteit en middelen) van de circulaire ambities uit de coalitietakkoorden verschilt sterk, vergelijkbaar met het beeld dat geschetst is in de monitor Circulair Zuid-Holland 2025.

In het verrichten (uitvoeren) zien we dat ongeveer een derde van de Zuid-Hollandse gemeenten een vastgestelde strategie en/of uitvoeringsprogramma circulariteit heeft. Daarbij krijgen de volgende thema's prioriteit:

Het thema afval is het verst richting structurele inbedding. Verder verschuift het accent naar circulaire bouw en inkoop & aanbesteding.

De provincie faciliteert de uitwisseling van kennis en ervaringen als opmaat naar samen doen via:

- Thematische bijeenkomsten (o.a. toekomstbestendige gebiedsontwikkeling, inkoop & aanbesteding, afvalpreventie) en verschillende communities of practice;
- Maandelijkse nieuwsbrief Circulaire Update voor decentrale overheden (400+ ontvangers);
- Circulair Connect: maandelijkse online themabijeenkomst voor Zuid-Hollandse ambtenaren (~ 40 deelnemers);
- Regionale samenwerking in het Groene Hart, Zuid-Holland Zuid en Zuid-Hollandse Delta. Er is een verkenning gestart naar samenwerking tussen gemeenten in regio Haaglanden. In de toekomst verkennen we een dergelijke mogelijkheid in de regio Rijnmond en de Duin- en Bollenstreek;
- Een netwerk van Zuid-Hollandse wethouders met circulaire ambities (zie 'verdieping').

[2] Niet alle coalitieakkoorden konden meegenomen worden; ten tijde van het schrijven van de monitor waren de coalitieakkoorden van 48 van de 50 Zuid-Hollandse gemeenten online.

Verdieping

Vijf circulaire factsheets voor gemeenten

Op verzoek van het wethoudersnetwerk zijn vijf factsheets ontwikkeld voor vijf circulaire thema's: afvalpreventie, bedrijven, bewonersinitiatieven, bouw en openbare ruimte. De factsheets laten zien hoe circulaire oplossingen kunnen bijdragen aan gemeentelijke opgaven en bieden praktische handvatten om ermee aan de slag te gaan. Ze zijn ingestoken als bouwstenen voor gesprekken over coalitieakkoorden, uitvoeringsprogramma's en beleidskeuzes voor gemeenteraadsverkiezingen. De gemeente Zwijndrecht paste de factsheets toe in de overdrachtsdocumenten voor nieuwe wethouders, en om de koppeling tussen beleidsterreinen te duiden.

Groeiend wethoudersnetwerk

In 2025 was het Wethoudersnetwerk Circulair Zuid-Holland t.o.v. de start in 2022 bijna verdrievoudigd. In dit netwerk, gefaciliteerd door de provincie, komen Zuid-Hollandse wethouders met circulaire ambities in wisselende samenstelling meermaals per jaar bijeen. Het doel is ontmoeting tussen bestuurders, elkaar inspireren en samen toewerken naar een circulaire samenleving. De bijeenkomst over Toekomstbestendig bouwen bood veel inspiratie en handvatten voor wethouders en was aanleiding tot het ontwikkelen van de factsheets. In 2026 is dit netwerk, in deels nieuwe samenstelling, voortgezet en zal de invulling in overeenstemming met wethouders verder vormgegeven worden.

Circulair in de markt

Het belang van circulair bij ondernemers verschuift van primair milieuoverwegingen naar een kwestie van leveringszekerheid, kostenbeheersing en risicobeheersing. Tegelijkertijd is een derde van de kleine ondernemers in Nederland onvoldoende voorbereid op economische, klimaat- of technologische risico's.

Uitweiding

Uit de Staat van Circulair Ondernemen (Smit, Pape & Wierikx, 2026) blijkt dat de urgentie bij ondernemers verschuift: economische en geopolitieke overwegingen worden belangrijkere drijfveren voor circulair ondernemen. Het thema circulaire economie staat in toenemende mate op de strategische agenda van bedrijven met als doel om leveringsrisico's en prijsschommelingen te beperken. Daarnaast laat analyse van de Rabobank (Bijkerk & Raspe, 2025) zien dat een derde van de kleine ondernemingen (<50 werknemers) onvoldoende voorbereid is op ingrijpende externe ontwikkelingen zoals een financiële- of klimaatcrisis. Wij werken op verschillende manieren samen met het mkb om elkaar te versterken in de circulaire transitie: zie hiervoor de betreffende pagina's onder 'Netwerken'.

De Staat van Circulair Ondernemen baseert zich voor een groot deel op de Circulaire Volwassenheidsmeting, ontwikkeld door Route Circulair, Hogeschool Utrecht en de Technische Universiteit Eindhoven. Deze meting bestaat uit 85 vragen en geeft bedrijven inzicht in de "mate waarin circulariteit [is] geïntegreerd in hun bedrijfsvoering". In totaal zijn 1.049 metingen geanalyseerd (verspreid door heel Nederland). Deze volwassenheidsmeting wordt uitgevoerd op verzoek van de bedrijven zelf, die (dus) intrinsiek gemotiveerd zijn en aan de slag gaan/zijn met de transitie naar een circulaire bedrijfsvoering. De bevindingen zijn aangevuld met interviews en data van Innovatiespotter. De analyse van Rabobank is gebaseerd op een enquête onder 770 bedrijven die in november 2024 door Ipsos I&O zijn benaderd.

Hoewel de 'circulaire volwassenheid' van de ondervraagde organisaties in 2025 licht is gestegen t.o.v. 2024, blijft de vertaling naar concrete implementatie en verdienmodellen achter. Onderwerpen die ondernemers benoemen als barrières komen ook aan bod in deze monitor: financiering, regelgeving en het beperkt vermogen om hier als individuele organisatie verandering in te brengen.

Inclusieve transitie

We investeerden in Zuid-Hollandse circulaire maatschappelijke initiatieven, die per euro gemiddeld €3,50 aan meerwaarde voor de samenleving genereerden (Social Handprint, 2025).

Uitweiding

Een tijdperk van individualisering, oplopende geopolitieke spanning, doen een beroep op weerbare, verbonden gemeenschappen. Maatschappelijke initiatieven dragen hieraan bij én leveren vaak een grote bijdrage aan een circulaire samenleving. Bijvoorbeeld door consumentengoederen te delen, en op een meer fundamenteel niveau door het versterken van onderling vertrouwen. We werken eraan om onze relatie als provincie met gemeenschappen te versterken. Naar aanleiding van een aantal verkenningen (zie 'verdieping') hebben we in 2025 in totaal **40 maatschappelijke initiatieven** gesteund:

- Een impulssubsidie van €75.000 verleend aan Social Handprint, waarvan uiteindelijk **35 maatschappelijke** initiatieven gebruik hebben gemaakt. Gezamenlijk realiseerden de 35 gesteunde organisaties naar schatting een maatschappelijke waarde[3] die gelijk stond aan €10.936.000 (Social Handprint, 2025);
- Een experiment uitgezet om gemeenschappen te betrekken bij het al langer lopende Startup-in-Residence programma (onder de noemer *Commons in Residence*). Via dit programma zijn **6 Zuid-Hollandse initiatieven** verbonden aan de provincie.

Een ander onderdeel van de inclusieve transitie raakt aan onderwijs en arbeidsmarkt. Vanuit de (krappe) arbeidsmarkt is het soms lastig om professionals te vinden die circulair denken en doen. Binnen het onderwijs is circulariteit of duurzaamheid vaak versplinterd, en optioneel. Om toe te werken naar 2050 is het daarom van belang dat circulariteit verankerd wordt in curricula, en dat mensen zich op de werkvloer blijven ontwikkelen met de laatste circulaire vaardigheden en kennis. We dragen hieraan bij door:

- Verkenning naar circulariteit in onderwijs en arbeidsmarkt: zo'n 30 pioniers in de onderwijswereld zijn bij elkaar gebracht in netwerkbijeenkomsten om te kijken welke uitdagingen er zijn. Op basis daarvan worden thematische sessies rondom circulaire bouw en reparatie georganiseerd waar onderwijs in contact komt met het bedrijfsleven;
- De Talent Innovation Pool, één van de pioniers gericht op circulaire bouw & onderwijs, is ondersteund en heeft nu structurele doorgang gevonden;
- Ondersteuning van de Circulaire Campus: een plek waar studenten, bedrijven en overheden samenwerken aan actuele praktijkvraagstukken rondom de circulaire economie. We bieden sinds 2025 'vouchers' aan mkb-bedrijven voor deelname aan de Circulaire Campus;
- Doorkijk: in 2026 is het nieuwe bovenregionale Human Capital-deelakkoord WE-CIRCULAIR opgezet; dit moet de komende jaren zorgen voor een gerichte impuls aan circulaire ketens in Zuid-Holland;

[3] Maatschappelijke waarde betekent hier: bijdrage aan de zeventien Sustainable Development Goals, vastgesteld door de Verenigde Naties. Dit is dus waarde in de brede zin en niet puur op circulair vlak.

- Het ontwikkelen van circulaire- en transitievaardigheden en kennis binnen de provincie: zie hiervoor het onderdeel ‘Circulair- en transitievaardig’ in deze monitor.

Verdieping

- 2023: Onderzoek uitgevoerd naar een rechtvaardige circulaire transitie, opgeleverd maart 2023 (Toekomstonderzoek Circulaire samenleving)
- 2024: Verkenning uitgevoerd met >30 maatschappelijk initiatiefnemers en betrokkenen naar de relatie provincie – gemeenschappen, met aanbevelingen voor samenwerking op het gebied van circulair. Quote: **“Erken en herken gemeenschapskracht in Zuid-Holland op een gelijkwaardig niveau als partner van markt en overheid.”**
- 2026: Een factsheet opgesteld voor gemeenten over hoe circulaire maatschappelijke initiatieven te faciliteren.
- 2026: De Voorjaarsnota maakt geld vrij voor een nieuwe provinciale opgave specifiek gericht op het bevorderen van gemeenschapskracht.

Circulair in provinciale rol en inzet

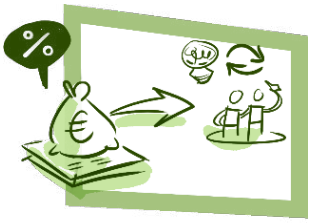
De verandering naar een Circulair Zuid-Holland vraagt om een samenleving die we met overheden, bedrijven, inwoners, scholen en onderzoeksinstellingen vormgeven. Als provincie dragen we bij door de inzet van onze beleidsinstrumenten.

Het niveau ‘Circulair in provinciale rol en inzet’ laat zien hoe we dat doen en wat dat oplevert:

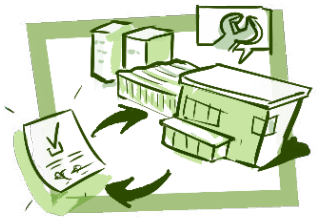
- Het opnemen van circulariteit in het beleid van andere opgaven;
- Het onderzoeken en versterken van het financieringslandschap voor circulaire initiatieven;
- Het samen met de Omgevingsdiensten ondersteunen van bedrijven bij hun circulaire activiteiten;
- Het ondersteunen van netwerken;
- Het borgen van voldoende (fysieke) ruimte voor de circulaire transitie.

Beleid

Financiering

Vergunningen

Netwerken

Ruimte en circulair

Beleid

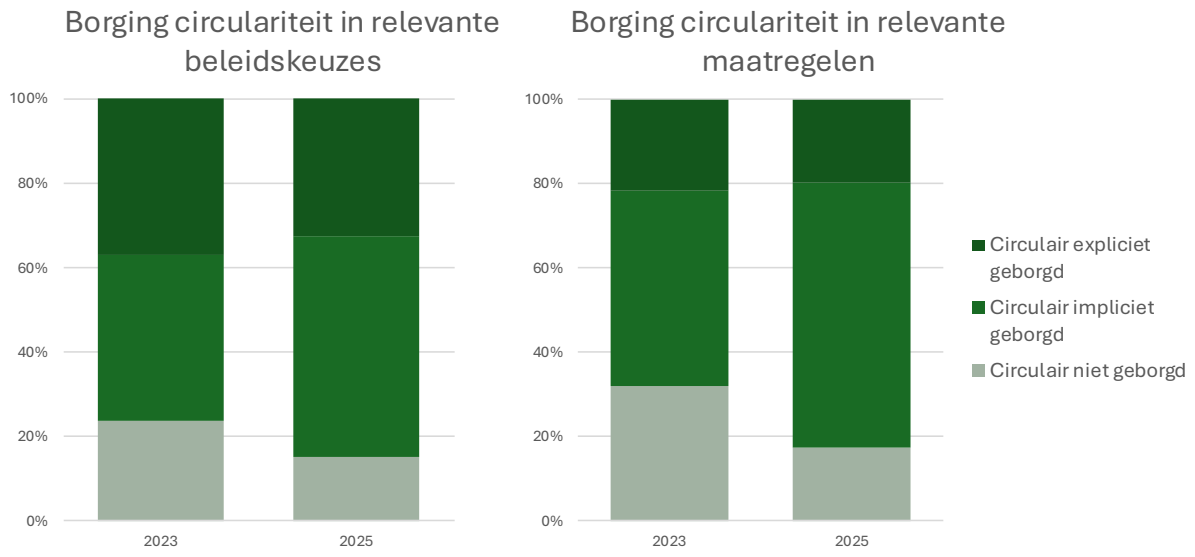

Ten opzichte van de monitor Circulair Zuid-Holland 2025 is het aantal relevante beleidskeuzes en maatregelen waarin circulair geborgd is, met respectievelijk 9% en 15% toegenomen. Deze opgaven maken ook de vertaling naar concrete plannen voor een circulaire samenleving op hun thema, wat zich uiteindelijk zal vertalen in de omvang en samenstelling van de gerelateerde grondstofstromen.

Uitweiding

In 2023 was circulariteit in 76% van de relevante beleidskeuzes en 68% van de relevante maatregelen geborgd*. In 2025 is dit gestegen naar respectievelijk 85% en 83%. Het aantal beleidskeuzes en maatregelen waarin circulair helemaal niet geborgd is, neemt af. Het aantal trajecten dat loopt om circulariteit te borgen in andere opgaven (11) is constant gebleven ten opzichte van de monitor Circulair Zuid-Holland 2025.

Het borgen van circulariteit in het Omgevingsbeleid is niet een einddoel, maar een stap richting het circulair denken en doen van de provincie. Parallel hieraan is het belangrijk om die borging in beleid te concretiseren: wat betekent circulair concreet voor deze opgave, en hoe vertaalt zich dat tot actie? Zie het uitklapvenster voor een voorbeeld hiervan bij de opgave Tuinbouw. Daarnaast vraagt dit ook om het ontwikkelen van circulaire- en transitievaardigheden en kennis binnen de provincie. Zie hiervoor 'Circulair- en transitievaardig'.

*In de monitor Circulair Zuid-Holland 2025 werd gerapporteerd dat in 2023 circulair in 66% van de beleidskeuzes en 49% van de maatregelen geborgd was. Dit was op basis van het volledige Omgevingsbeleid. Voor de huidige analyse is ervoor gekozen om het Omgevingsbeleid te filteren op de beleidskeuzes en maatregelen die *relevant* zijn voor de circulaire transitie. Dat wil zeggen: waarbij grondstoffen, materialen of werkzaamheden gemoeid gaan die (kunnen) raken aan de circulaire transitie, of waarbij de circulaire transitie een rol kan spelen. Circulariteit is namelijk niet per definitie voor iedere beleidskeuze of maatregel logisch of belangrijk. Daarnaast is er een nieuwe, semi-geautomatiseerde methode gebruikt voor deze analyse, die de resultaten verscherpt heeft. Dit heeft geleid tot de aangepaste percentages voor 2023, zijnde dat circulariteit in 76% van de relevante beleidskeuzes en 68% van de

De relevante beleidskeuzes en maatregelen zijn in 3 categorieën ingedeeld:

1. circulair is expliciet geborgd: termen zoals 'circulair', 'kringloop' of 'hergebruik' zijn expliciet onderdeel van het beleid. *Bijvoorbeeld: beleidskeuze 4.1.2, "de tuinbouw heeft in de Nationale Tuinbouwagenda 2019-2030 afgesproken om energieneutraal te zijn in 2040 en circulair in 2050"*;
2. circulair is impliciet geborgd: circulair gedachtegoed is aanwezig en/of er is oog voor duurzaamheid en transities (in de vorige monitor waren dit twee aparte subcategorieën). *Bijvoorbeeld: beleidskeuze 4.2.5, "ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland"; maatregel 4.1.1.3, "het stimuleren van innovatief midden- en kleinbedrijf (mkb) in de regio ten behoeve van de transitie naar een digitale, duurzame en inclusieve economie"*;
3. circulair is niet geborgd.

Verdieping

Vertaling van een abstract beleidsdoel ('volledig circulair') naar wat dit concreet kan betekenen: Circulair als expliciet onderdeel van de Tuinbouwvisie.

De glastuinbouw heeft zichzelf als ambitie gesteld om in 2050 volledig circulaire teelt en bedrijfsvoering te hebben bereikt. Daarnaast is het bevorderen van deze transitie expliciet meegenomen in beleidskeuze 4.1.2 van het provinciale Omgevingsbeleid "Transitie van de tuinbouwketen". Maar hoe ziet circulaire tuinbouw eruit? Hoe komen we van een abstracte ambitie naar een concreet toekomstbeeld? Welke partners en samenwerkingsverbanden zijn daarvoor nodig, en wat zal de rol van de provincie daarin zijn? Deze vragen blijken in de praktijk op dit moment nog lastig te beantwoorden.

In het opstellen van de provinciale Tuinbouwvisie 2050 (door GS vastgesteld in mei 2026) is de circulaire transitie integraal meegenomen. De Tuinbouwvisie heeft, mede op basis van bovengenoemde vragen, de volgende punten opgenomen die samen het uitgangspunt vormen voor het zetten van de volgende stap in de circulaire transitie:

- Een **verkenning naar gedeelde toekomstbeelden** voor het realiseren van de circulaire tuinbouw om inzicht te krijgen in de verschillende manieren waarop de circulaire transitie vorm krijgt in de verschillende tuinbouwclusters. Denk bijvoorbeeld aan grondstoffengebruik en afvalbeheer in de glastuinbouw, circulair watergebruik in de bollenteelt of ontwikkeling van veenvrije potgrond in de bomenteelt.
  Op deze manier ontstaat een steeds duidelijker beeld van hoe circulaire tuinbouw eruit kan zien en wat de rol van de provincie kan zijn in het versnellen van deze transitie.
- De bestaande Tuinbouwmonitor wordt uitgebreid met een **indicator voor circulaire tuinbouw** in de diverse Greenports. Dit biedt inzicht in de huidige staat van het cluster, het laaghangend fruit en kansen voor de provincie om de transitie te versnellen.
- Voor volgende edities van de Tuinbouwmonitor zullen **nieuwe indicatoren voor circulaire tuinbouw** worden ontwikkeld. De eerste versie richt zich voornamelijk op afvalstromen, maar circulariteit gaat verder. Circulaire watersystemen, grondstoffen- en energiegebruik en direct hergebruik zijn allemaal circulaire thema's die de sector zullen raken. De indicatoren om de transitie te duiden zijn dan ook in ontwikkeling.

Met deze uitgangspunten in de Tuinbouwvisie 2050 heeft de provincie een fundament gelegd om al doende te leren en stappen te zetten om de abstracte doelstelling ‘100% circulair’ in de tuinbouwsector steeds concreter en tastbaarder te maken.

Financiering

Eén van de randvoorwaarden voor opschalen is financiering en financierbaarheid van circulaire initiatieven. Hieronder rapporteren we over onze eigen provinciale subsidies over de toegang tot externe financiering.

Subsidies

In 2024 en 2025 is over alle opgaven ongeveer 6% van de gelden voor relevante subsidieregelingen naar projecten gegaan die bijdragen aan de transitie naar een circulair Zuid-Holland. In voorgaande jaren lag dat percentage rond de 4%.

Uitweiding

Provinciale subsidies

De subsidieregelingen die primair bedoeld zijn voor het versnellen van de transitie naar een circulair Zuid-Holland zijn in 2024 en 2025 volledig daarvoor benut. Er zijn echter ook andere regelingen waarbij de provincie direct of indirect subsidie verleent voor materialen en/of producten, zoals het bouwen van woningen. Ook deze regelingen zijn relevant voor de transitie naar een circulaire economie.

Vaak is bij deze subsidieregelingen sprake van cofinanciering of worden niet de volledige kosten voor een project vergoed. In de praktijk gaat dus met de verstrekte subsidie meer geld naar projecten die de transitie bevorderen. Dit wordt ook wel de 'hefboom' genoemd. Bij de circulaire subsidies is de totale impact naar schatting vijf keer zo groot als het bedrag dat de provincie heeft betaald in de vorm van subsidies*.

*Het hefboomeffect van subsidies zijn berekend op basis van het totaalbedrag aan verleende subsidies en het maximale kostenvergoeding percentage dat is opgenomen in de subsidieregeling. Sommige subsidieregelingen hebben ook een maximumbedrag voor de subsidiabele kosten. Dit maximumbedrag is niet meegenomen in de analyse. Het uiteindelijke hefboomeffect zou daardoor hoger kunnen zijn dan uit deze analyse naar voren komt. Daarnaast hebben sommige subsidies niet een maximale kostenvergoeding percentage, maar hanteren een vergoeding per object (bijv kWh bij zonnenpanelen). Bij deze subsidies is er gekozen om de gemiddelde kosten per object te gebruiken

Nationale en Europese gelden die landen bij circulaire initiatieven in Zuid-Holland

Naast provinciale subsidieregelingen is gekeken hoeveel van de subsidiegelden van het Rijk en de EU geland zijn in Zuid-Holland – totaal en in projecten die bijdragen aan de circulaire transitie. De tabel hieronder toont die cijfers voor 2022-2025:

	Rijk (RVO)		EU	
	Toegekende aanvragen (#)	Toegekende subsidie (mln €)	Toegekende aanvragen (#)	Toegekende subsidie (mln €)
Totaal Zuid-Holland	3950[4]	436,4	432	191,1
Aandeel circulair	71	11,2	72	19,5

[4] Dit aantal is sterk beïnvloed door de regeling Tegemoetkoming Vaste Lasten die bedoeld was om ondernemers te helpen hun bedrijfskosten te dekken na de coronacrisis. Daarvoor zijn 3120 aanvragen toegekend in Zuid-Holland.

In bovenstaande aantallen en bedragen konden niet alle relevante RVO regelingen meegenomen worden. Het gaat om onder meer de Kennis en Innovatie Agenda-Circulaire Economie (KIA CE) en Subsidie Circular Plastics NL. Het totaal aantal en bedrag ligt mogelijk hoger. Zo heeft de door de provincie opgezette Reparatiecoalitie in 2024 een KIA-CE subsidie van €300.000 ontvangen.

Verdieping (uitklapvenster)

Circulaire thema's in provinciale subsidies

De circulaire subsidie van provincie Zuid-Holland werd de afgelopen twee jaar op verschillende circulaire thema's ingezet, waaronder:

- Subsidie **Opschalen Houtbouw Sociale Huurwoningen**, als onderdeel van Realisatie Woningbouw. In de periode 2024-2025 is voor 393 sociale huurwoningen subsidie verstrekt waarmee binnen woningbouwprojecten in totaal 568 woningen zijn gerealiseerd in hout, waaronder Complex 206 in Rotterdam, Nieuw Boekhorst in Teylingen en BoogieWood – een CLT (Cross Laminated Timber) woningbouwproject in Den Haag;
- Subsidie **circulaire hubs**. Een circulaire hub is een plek waar organisaties samen materialen of producten verwerken, hergebruiken of opnieuw verspreiden. Voor de subsidie zijn er in 2025 10 inschrijvingen gedaan en zijn er 7 toegekend met een bedrag van 435.000 euro.

Kansen voor West III – circulaire openstellingen

Kansen voor West III is een economisch stimuleringsprogramma voor West-Nederland vanuit de EU dat zich richt op de transitie naar een volledig circulaire en klimaatneutrale economie. Binnen deze regeling heeft provincie Zuid-Holland ervoor gezorgd dat er in 2025 ook drie specifieke circulaire openstellingen voor Zuid-Holland waren voor in totaal €1,6 miljoen. Dit naast circulaire openstellingen met Kansen voor West geld vanuit o.a. gemeente Rotterdam.

- **Digitaal product paspoort-vouchers -** Hiermee ondersteunen we mkb-bedrijven bij het voorbereiden op nieuwe Europese regelgeving, door hulp te bieden bij het implementeren van digitale productpaspoorten voor relevante productgroepen. Deze regeling is binnen enkele maanden overschreden door de hoge behoefte vanuit het bedrijfsleven. Voor deze subsidie zijn tot nu toe 17 aanvragen goedgekeurd voor een totaalbedrag van €519.598;
- **Campus-voucher –** Hiermee ondersteunen we mkb-bedrijven die een stap verder willen zetten in de circulaire transitie, door hen toegang te bieden tot dé twee campussen met expertise op circulariteit: BlueCity en de Circulaire Campus. Voor deze subsidie zijn 6 aanvragen goedgekeurd voor een totaalbedrag van ruim €300.000 euro. Waarvan meer dan 50.000 euro cofinanciering door de bedrijven;
- **Circulaire businessmodel-voucher -** Hiermee helpen we bestaande mkb-bedrijven die hun productieproces willen verduurzamen, door ondersteuning te bieden bij het ombouwen van lineair businessmodel naar een circulair businessmodel. Voor deze subsidie zijn tot nu toe 8 aanvragen goedgekeurd voor een totaalbedrag van €439.427. Waarvan €200.000 cofinanciering door de bedrijven.

Toegang tot externe financiering voor circulaire initiatieven

Gemiddeld klopt eens per week een ondernemer aan bij de provincie met een vraag over geschikte financiering voor circulaire initiatieven.

Uitweiding

Tijdens de gesprekken en bedrijfsbezoeken met circulaire initiatieven en financiers hebben we een aantal terugkerende signalen opgehaald. Ondernemers met een circulair businessmodel zien vaak door de bomen het bos niet meer als het gaat om financieringsmogelijkheden: welke financiering past bij hun onderneming of initiatief en waar kunnen zij deze vinden? Daarnaast krijgen ondernemers regelmatig te horen dat hun initiatief kansrijk en innovatief is, maar dat financiers het risico te groot vinden om daadwerkelijk te investeren. Dit lijkt mede voort te komen uit het feit dat veel financiers de voorkeur geven aan herkenbare, vertrouwde, lineaire businessmodellen met een sneller en beter voorspelbaar rendement. Hierdoor passen circulaire businessmodellen niet altijd binnen de bestaande financieringskaders.

Hoewel er voldoende kapitaal beschikbaar lijkt, blijkt financiering voor circulaire initiatieven in de praktijk lastig toegankelijk. Dit blijkt uit de eerder aan PS aangeboden bureaustudie '*Circulaire financiering vraagt een gezamenlijke aanpak',* waar elf relevante onderzoeken zijn gebundeld. Als verdieping hierop is in opdracht van de provincie de verkenning 'Op weg naar een volwaardig financieringslandschap voor circulaire ondernemers in Zuid-Holland' uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de beoordelingscriteria van financiers vaak onvoldoende aansluiten bij de kenmerken van circulaire businessmodellen, zoals langere terugverdientijden, waardebehoud en maatschappelijke baten.

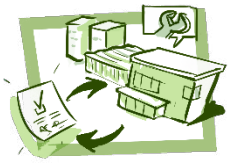
In Nederland is de financieringsbehoefte van circulaire mkb-ondernemers naar schatting ten minste een factor 20 groter dan de daadwerkelijke financiering door banken; meer dan 95 procent van bancaire financiering gaat nog naar lineaire bedrijfsactiviteiten (Ginkel, Palet, Achterberg, en Van Muiswinkel, 2024). Dit beeld wordt ook bevestigd in Europese cijfers. Er is in Europa een investeringstekort van 82 miljard euro per jaar tot 2040 om al aangenomen Europees beleid uit te voeren (European Environment Agency, 2026). Ook stellen de European Environment Agency en de Europese Investeringsbank dat circulaire investeringen sinds 2019 stabiel blijven op 0,8% van het BNP.

Verdieping

De Geldbende

De provincie heeft opdracht gegeven aan de Circulaire Campus, spin-off van Team NXT, om te bedenken hoe financiering kan zorgen voor de versnelling van de circulaire economie. Hier is de Geldbende uit ontstaan. Het probleem ligt niet bij de circulaire ondernemer, maar bij een financieringssysteem dat is gebaseerd op de logica van een lineaire economie. De Geldbende is een beweging en heeft als doel dat er gefinancierd gaat worden op de verschillende waarden die een onderneming creëert, door deze in kaart te brengen in de resultaat-waardekaart en te laten voorfinancieren door geïnteresseerde geldverstrekkers.

Vergunningen

In maart 2025 is het Circulair Loket gelanceerd: een samenwerking tussen de vijf omgevingsdiensten en de provincie Zuid-Holland. In het eerste jaar kwamen er gemiddeld 3-4 vragen per maand binnen.

Uitweiding

Het Circulair Loket is in maart 2025 officieel geopend als digitale vraagbaak voor ondernemers en verenigingen die circulair (willen) ondernemen. Via het Loket kunnen zij gratis, onafhankelijk advies krijgen van de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten. In 2025 (periode maart t/m december) zijn er 33 vragen ontvangen, voornamelijk vanuit bedrijven. De bedrijven variëren in grootte, veel zitten in startup-/pilotfase of zijn eerste in hun soort.

Ook in het Programma Gezonde & Veilige Circulaire Economie werken we aan circulariteit in het VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving) via onder meer de implementatie van de IPO Bouwstenenvisie CE-VTH. Hierin ligt de provincie Zuid-Holland goed op koers, bijvoorbeeld voor de bouwsteen ‘CE-huis op orde’ waarin wordt gewerkt aan het opnemen van grondstofefficiëntie in de vergunning. In 2025 is in twee vergunningen voor complexe bedrijven die onder provinciaal bevoegd gezag vallen een onderzoeksverplichting voor grondstofefficiëntie opgenomen.

Verdieping

Casus vanuit het Circulair Loket: Blauwe Bagger

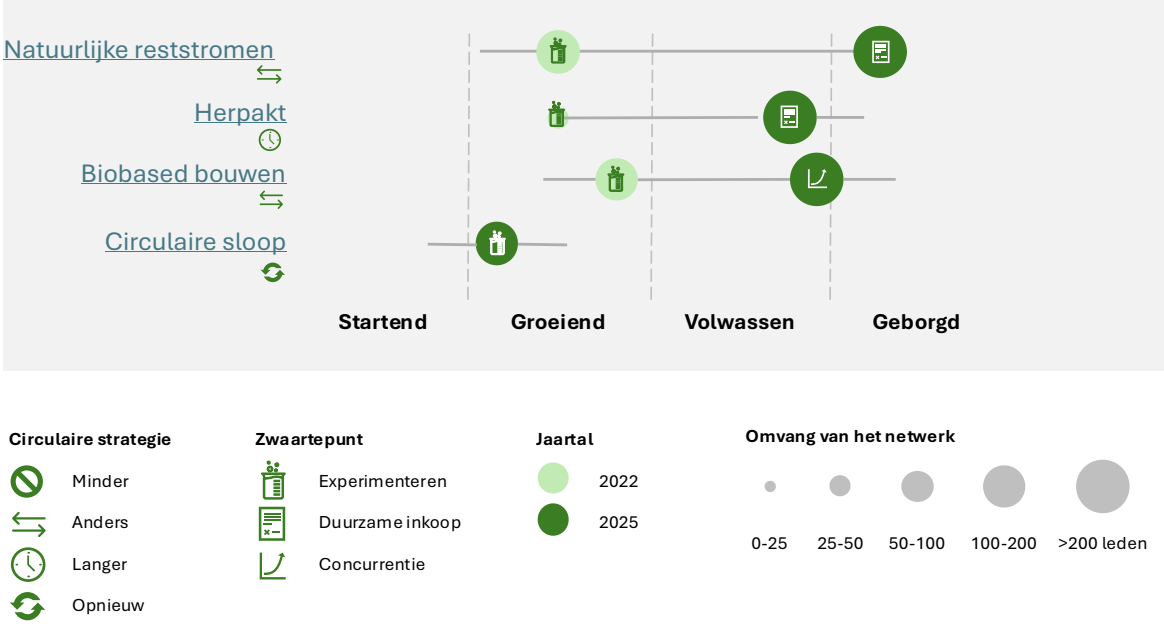
Op 17 april 2026 kwam Blauwe Bagger b.v. in contact met het Circulair Loket met een aanvraag voor het uitvoeren van een proef: het testen en valideren van een mobiele ontwater- en scheidingsinstallatie voor licht en matig verontreinigde baggerspecie. Hiermee kunnen zand en klei worden gescheiden en hergebruikt als grondstoffen; grove fracties worden afgevoerd naar een erkende verwerker; en het water wordt weer teruggevoerd naar het oppervlaktewater. De proef vond plaats in mei 2026. De omgevingsdiensten konden in relatief korte tijd (lees: enkele weken) de toestemming verlenen voor deze proefneming gericht op hergebruik van materialen die bij het baggeren vrijkomen, waarbij ze vanuit de invalshoeken milieu-water-bwt (bouw- en woningtoezicht) snel en succesvol een pad hebben gevonden. Uiteindelijk is een ontwateringsrendement van 43,5% behaald en is een aantal verbeterpunten aan de techniek geïdentificeerd.

Netwerken

Van 2022 tot 2025 groeide het aantal leden in onze vernieuwersnetwerken en hun volwassenheid. De netwerken zijn met de transitie meebewogen van experimenteren naar het faciliteren van duurzame inkoop of zelfs het realiseren proposities die kunnen concurreren met alternatieven in het lineaire systeem. Vernieuwersnetwerken verbinden partijen uit onder meer bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen. Ze brengen koplopers en de groep daarachter bijeen om te werken aan circulariteit binnen een bepaald thema.

De uitkomsten van het vernieuwersnetwerk Natuurlijke Reststromen worden geborgd in onder meer beleids- en aanbestedingsdocumenten van verschillende overheden. Het netwerk houdt daarmee op te bestaan in haar huidige vorm. Uit een recente evaluatie, uitgevoerd door transitie-instituut DRIFT, blijkt dat de netwerkaanpak binnen dit netwerk zeer effectief is geweest. Lessen die andere (vernieuwers)netwerken in transities kunnen meenemen, zijn:

1. Goede netwerken zijn (deels) maakbaar;
2. Goede netwerken zijn open maar selectief;
3. Goede netwerken verbinden extern én intern;
4. Goede netwerken bewegen mee met de staat van de transitie;
5. Doorbraakprojecten fungeren als motor voor leren in de transitie.

In reactie op het feit dat circulaire economie steeds vaker op de strategische agenda van bedrijven staat (zie ‘Circulair in de markt’), is de provincie een netwerk voor CEO’s van Zuid-Hollandse bedrijven gestart, genaamd ‘De 100’

Tot slot faciliteert de provincie ook meerdere netwerken voor een bredere groep aan Zuid-Hollandse bedrijven – met name de maakindustrie:

- Reparatiecoalitie;
- Remanufacturing Collectief;
- Lerend Netwerk Circulaire Bedrijventerreinen;

- Maritiem & Circulair;
- Lerend Netwerk mkb Dienstverlening Circulaire Maakindustrie.

Hierna volgt verdiepende informatie per netwerk die aanvullend is op bovenstaand overzicht. De links hierboven kunnen gebruikt worden om direct naar een specifiek netwerk te navigeren.

Vernieuwersnetwerk Natuurlijke reststromen

Waarom bestaat het netwerk

Binnen Zuid-Holland komt jaarlijks naar schatting 8 miljoen ton natuurlijke reststromen vrij zoals bermmaaisel, snoeihout of bagger (Roo, 2024). Veel van deze reststromen belanden op de composthoop of worden verbrand, terwijl zij een waardevolle grondstof kunnen zijn voor bijvoorbeeld biobased bouwmaterialen of bodemverbeteraars.

Wat doet het netwerk

Het netwerk werkt sinds 2020 samen aan het hoogwaardig, meervoudig en dichtbij verwaarden van natuurlijke reststromen, specifiek voor toepassingen in de bouw, bodem en openbare ruimte. Daarnaast bouwt het netwerk coalities in twee doorbraakprojecten en communities of practice.

Het netwerk bestaat uit kennisinstellingen, marktpartijen en (decentrale) overheden, welke in verschillende maten betrokken zijn. Zo ontvangen 498 partijen de nieuwsbrief, en bestaat het kernteam uit ongeveer 20 actief betrokken netwerkleden.

Wat heeft het netwerk bereikt

Uit een recente evaluatie, uitgevoerd door transitie-instituut DRIFT, blijkt dat de netwerkaanpak binnen het Vernieuwersnetwerk Natuurlijke Reststromen zeer effectief is. De conclusies bevestigen dat vernieuwersnetwerken een belangrijke motor zijn voor verandering en impact in de circulaire economie.

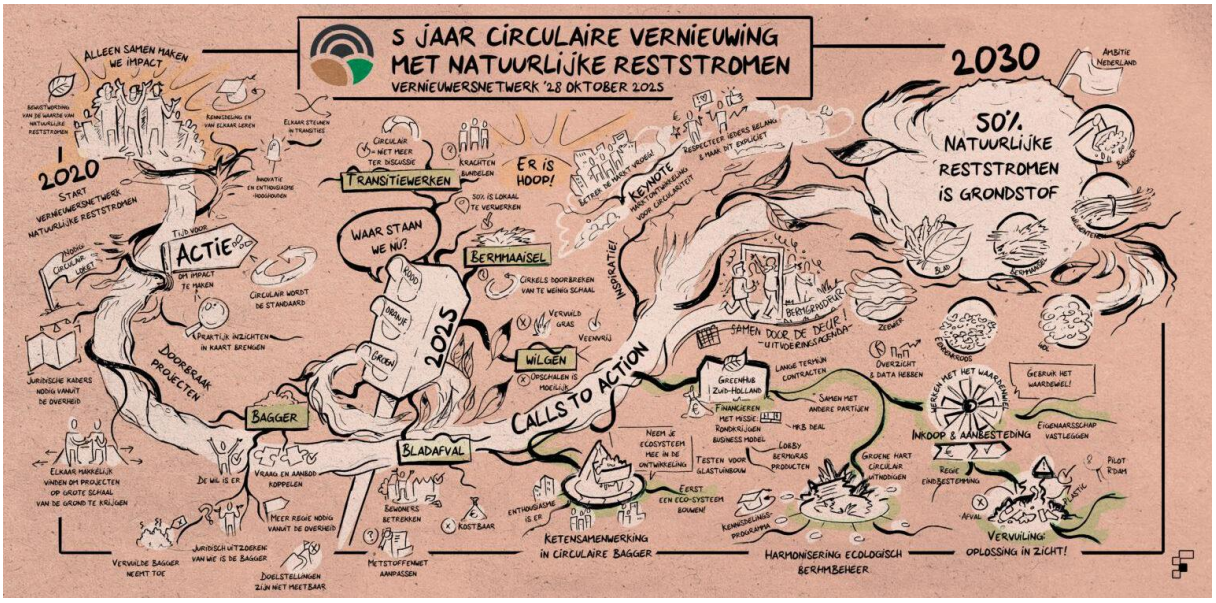
- Gedeeld inzicht en bewustwording over CE en systeemknelpunten;
- Eerste aanpassingen in beleid, regels en werkwijzen;
- Stakeholders werken circulair en passen circulaire principes toe in de praktijk;
- Brede acceptatie van een lerende, adaptieve beleidsaanpak.

Spin-offs

- Vanuit de doorbraakprojecten (2023-2025), zijn de Greenhub Zuid-Holland en het Circulair Bagger Consortium opgericht;
- Eind 2025 hebben 23 organisaties de uitvoeringsagenda van de Greenhub Zuid-Holland ondertekend, waaronder de provincie;
- Community of Practice Circulair inkopen en aanbesteding van Groendiensten;
- Opname van natuurlijke reststromen (bermgras en bagger) in het Reststromenbeleid van Domein Uitvoering Zuid-Holland.

Voorbeelden

- Vernieuwersnetwerk belangrijke motor voor doorbraken en impact;
- Vijf jaar Vernieuwersnetwerk: De transitie is in gang gezet!.

Vernieuwersnetwerk HerPakt

Waarom bestaat het netwerk

In Zuid-Holland wordt jaarlijks zo'n 240kton plastic afval geproduceerd[5]. Eenmalig gebruikte verpakkingen (zowel bedrijfs- als consumentenverpakkingen) vormen de grote stroom van het totale plastic afval. Hergebruik van verpakkingen neemt veel van deze stroom afval weg en realiseert daarmee veel milieuimpact.

Wat doet het netwerk

Vernieuwersnetwerk HerPakt werkt aan implementatie en opschaling van **retoursystemen voor herbruikbare verpakkingen** in verschillende sectoren. In 2024 en 2025 lag het accent op zowel hospitality-verpakkingen (waaronder herbruikbare bekers) als op bedrijfs- en vervoersverpakkingen in schoonmaak, tuinbouw en logistiek. Daarnaast zijn we in 2025 gestart met een verkenning naar herbruikbare verpakkingen in de e-commerce (online shoppen).

[5] berekend op basis van Snyder & Nusselder (2019)

Wat heeft het netwerk bereikt?

- Hergebruik staat als circulaire strategie steviger op de landelijke agenda. Dit wordt naast recycling als een impactvolle strategie gezien;
- HerPakt heeft inmiddels landelijke bekendheid en wordt gevraagd mee te denken in andere programma's (zoals Re2Pack en het internationale Interpool project);
- HerPakt bestaat inmiddels uit ruim 250 professionals die in verschillende samenstellingen deelnemen aan activiteiten;
- De LinkedIn pagina wordt gevolgd door 277 volgers en er zijn tientallen posts gedeeld. In 2025 heeft de provincie subsidie verleend aan vier zogeheten doorbraakprojecten, die inzicht geven in kansen en knelpunten voor retoursystemen;
- Er hebben 18 bijeenkomsten plaatsgevonden voor 4 subnetwerken van Herpakt.

Voorbeelden

- De grootste spelers in de commerciële schoonmaak werken samen en hebben afspraken gemaakt voor duurzaamheid in aanbestedingen;
- Echt Dellufs Bakkie, een systeem van herbruikbare bekers in de horeca in Delft, is na een brede pilot toe aan opschaling
- Podcast: Moonshot naar meermalig gebruik verpakkingen in de e-commerce

Vernieuwersnetwerk Biobased bouwen

Waarom bestaat het netwerk

De ambitie is om in Zuid-Holland tot en met 2030 247.896 woningen te realiseren. Daarnaast wordt grootschalig gerenoveerd en geïsoleerd. Dat vraagt in gangbare bouw om zo'n 23,3 miljoen ton gewapend beton[6].

Het vernieuwersnetwerk Biobased Bouwen wil die hoeveelheid verkleinen door het toepassen van hernieuwbare materialen gangbaar te maken. Dit levert ook een bijdrage aan het verlagen van CO_2- en stikstofuitstoot bij de bouw van huizen en de productie van bouwmaterialen. De provincie Zuid-Holland faciliteert dit netwerk en stimuleert de verdere ontwikkeling van het biobased bouwen. Zij stelt geen bovenwettelijke normen of eisen op het gebied van biobased bouwen.

Wat doet het netwerk

Het netwerk richt zich op anders denken, doen en organiseren in de bouw, wat nodig is om natuurlijke materialen meer toe te passen in nieuwbouw, renovatie en isolatie van woningen. De activiteiten van het netwerk hebben tot het inzicht geleid dat biobased bouwen technisch kan. Dit vormt een belangrijke basis voor de verdere ontwikkeling van de markt en de bijhorende ketens, en voor de opschaling van de biobased bouweconomie. Het netwerk werkt aan deze opschaling in Zuid-Holland en daarmee aan de realisatie van biobased woningen in de provincie. Biobased bouwmaterialen zijn goed geschikt om modulair en industrieel te bouwen. Daarnaast wordt kwalitatief bouwmateriaal aan de markt toegevoegd - wat de bouw minder afhankelijk maakt van niet-hernieuwbare materialen. Hernieuwbare materialen die regionaal of binnen Europa gewonnen worden, zijn ook minder onderhevig aan leveringsrisico's en prijsschommelingen dan mineralen, metalen en fossiele materialen uit internationale ketens. De combinatie van industrieel bouwen en hernieuwbare materialen draagt hiermee bij aan de realisatie van de woningbouwopgave van 247.896 woningen tot en met 2030. In de jaren 2024-2025 is subsidie verstrekt voor de realisatie 393 sociale huurwoningen, waarmee binnen woningbouwprojecten in totaal 568 woningen zijn gerealiseerd in hout.

Wat heeft het netwerk bereikt

- Dag van het Biobased Bouwen georganiseerd in 2024 (150 bezoekers) en 2026 (300 bezoekers en 150 geïnteresseerden op de wachtlijst);
- Zes doorbraakprojecten ondersteund met subsidie van de provincie die bijdragen om hernieuwbare materialen tot volwaardig alternatief te maken: Stro Inblaascoalitie,

[6] berekend op basis van Bosch et al. (2023).

Wilgen in Business, Stadsgrond, Biobased Teststraat, Tomatenloof Verbindt, Coöperatieve hub vezelverwerkingshub;
- Biobased Proeverij, een dag over de renovatie- en isolatieopgave, georganiseerd;
- Bijeenkomst biobased voor maatschappelijk vastgoed ingericht;
- Een roadmap voor certificering opgeleverd en ondergebracht bij het Nationaal Kenniscentrum Biobased Bouwen.

Overige resultaten

- Subsidieregeling Opschalen houtbouw sociale huurwoningen van 1 miljoen euro voor houtbouwprojecten (vanaf 2024). In de periode 2024-2025 is voor 393 sociale huurwoningen subsidie verstrekt binnen regeling, waarmee binnen woningbouwprojecten in totaal 568 woningen zijn gerealiseerd in hout. Voorbeelden zijn Complex 206 in Rotterdam, Nieuw Boekhorst in Teylingen en BoogieWood – een toonaangevend CLT-woningbouwproject in Den Haag;
- Ondertekening van de commitmentverklaring '30-30-30' waarmee acht Haagse woningcorporaties zich committeren om in 2030 bij 30% van de nieuwbouw- en renovatieprojecten 30% biobased materialen te gebruiken.

Spin-offs

- SAM Panels (één van de doorbraakprojecten) heeft een product op de markt gebracht: plaatmateriaal voor de bouw, gemaakt van tomatenstengels, een restproduct van de Zuid-Hollandse groenteteelt in kassen. Verder maken ze platen van hennep, textiel, gras en papier;
- Ondersteuning van Biobased Boulevard, de biobased proeftuin op The Green Village op de TU Campus in Delft;

- Ondersteuning van Het Nieuwe Normaal (een eenduidige taal en standaard zodat opdrachtgevers en opdrachtnemers weten welke prestaties haalbaar zijn en hoe circulariteit kan worden gemeten en toegepast in projecten);
- Onderzoeken voor vezelverwerkingshubs en markt- en ketenvorming natte teelten;
- Ketentrajecten en hackathons zoals Circulaire Houtketen en Kruislaaghout Hackathon.

Producten van het netwerk

- Handboek houtbouwdetails op basis van 20 houtbouwprojecten (Financiële bijdrage). Met dit handboek kunnen architecten die willen starten met houtbouw leren van de lessen van anderen;
- Brochure Woningconcepten en hun prestaties 2026 (Financiële bijdrage). Deze brochure geeft transparantie en inzicht in de prestaties van een aantal industriële woonconcepten.

Voorbeelden

- Dag van het Biobased Bouwen 2024 en Dag van het Biobased Bouwen 2026;
- Biobased teststraat bij NKBB.

Vernieuwersnetwerk CIRCUIT – circulaire sloop, oogst en hoogwaardig hergebruik

Waarom bestaat het netwerk

Hergebruikte bouwmaterialen die vrijkomen uit de sloop en renovatie van woningen en utiliteitsgebouwen kunnen voorzien in 30-50% van de vraag naar bouwmaterialen, oftewel 4,5 tot 12,5 miljoen ton voor de periode 2024-2030. De CO_2-uitstoot die hiermee wordt vermeden, doordat productie van nieuwe materialen wordt voorkomen, kan oplopen tot in totaal circa 0,75 tot 2,5 megaton (Haisma & Kuhlmann, 2024).

Door onder andere een mismatch tussen vraag en aanbod, regelgeving en ontoereikende infrastructuur ligt dit aandeel op korte termijn veel lager. Het vernieuwersnetwerk Circuit brengt partijen uit de gehele sloop-, renovatie- en bouwketen bij elkaar om circulaire sloop en het hoogwaardig hergebruik van bouwmaterialen in Zuid-Holland op te schalen. De hergebruikte bouwmaterialen helpen de realisatie van woningbouw minder afhankelijk te maken van nieuwe materialen uit soms instabiele regio's in de wereld tegen vergelijkbare kosten. De provincie Zuid-Holland faciliteert dit netwerk en stimuleert de verdere ontwikkeling van het circulair slopen, oogsten en hoogwaardig hergebruik van bouwmaterialen. Zij stelt hier geen bovenwettelijke normen of eisen voor.

Wat doet het netwerk

Circuit is op 13 november 2025 van start gegaan met een bijeenkomst waar rond de 50 vertegenwoordigers uit de gehele keten aanwezig waren. Het netwerk richt zich op het creëren van een markt voor circulair bouwmateriaal, certificering en monitoring. Dit draagt bij aan de beschikbaarheid van hergebruikt bouwmateriaal en daarmee aan de realisatie van woningbouw.

Het netwerk bestaat momenteel uit ongeveer 140 deelnemers vanuit gemeenten, ontwikkelaars, (sloop)aannemers, bouwbedrijven, ontwerpers/architecten, ingenieurs en woningcorporaties.

Wat heeft het netwerk bereikt

CIRCUIT is eind 2025 gestart. Cijfers en tastbare resultaten worden opgenomen en in de volgende monitor Circulair Zuid-Holland.

Op 23 april 2026 organiseerde CIRCUIT een netwerkbijeenkomst rondom het thema ‘circulair glas'. Deze bijeenkomst werd georganiseerd i.s.m. Dura Vermeer Heyma en koepelorganisatie Sociale Verhuurders Haaglanden.

De 100. Circulair Leiderschap in Zuid-Holland

Waarom bestaat het netwerk?

Zuid-Holland beschikt over sterke economische sectoren zoals de haven en industrie, tuinbouw, bouw, zorg, financiële dienstverlening en kennisinstellingen. Veel van deze sectoren zijn echter nog beperkt met elkaar verbonden, terwijl juist op de raakvlakken tussen ketens en sectoren grote circulaire kansen liggen.

De 100 is een netwerk op directieniveau van invloedrijke organisaties in Zuid-Holland. Het netwerk brengt partijen uit (met name) bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden en financiële instellingen samen om de circulaire transitie te versnellen. Iedere partij neemt deel met een bestuurder en inhoudelijke counterpart, zoals een duurzaamheidsmanager of circulair adviseur.

Daarbij vormt De 100 een aanvulling op en verbinding met de bestaande vernieuwersnetwerken binnen de provincie. Waar vernieuwers werken aan nieuwe ideeën, experimenten en oplossingen, brengt De 100 de mensen met mandaat, investeringskracht en strategische invloed aan tafel. Zo wordt de verbinding versterkt tussen innovatie en implementatie.

Wat doet het netwerk?

De 100 stimuleert ontmoeting, samenwerking en collectieve actie tussen bestuurders en organisaties die elkaar voorheen vaak niet of nauwelijks kenden. De basis daarvoor wordt gevormd door plenaire bijeenkomsten, bedrijfsbezoeken, intervisiegesprekken en informele ontmoetingen. Hierdoor leren deelnemers niet alleen elkaar kennen, maar ook elkaars uitdagingen, expertise en manier van werken.

Vanuit deze ontmoetingen ontstaan nieuwe verbindingen tussen sectoren, organisaties en ketens. Bestuurders gaan met elkaar in gesprek over gedeelde dilemma's rond grondstoffen, arbeidsmarkt, investeringen, regelgeving en verdienmodellen. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan concrete initiatieven en doorbraakprojecten waarbij deelnemers gezamenlijk vraagstukken oppakken die zij individueel niet kunnen oplossen.

Wat heeft het netwerk bereikt?

De 100 bevindt zich nog in een vroege fase. De eerste bijeenkomst vond plaats in juni 2025, waardoor de focus in deze periode vooral lag op netwerkvorming- en opbouw, het opbouwen van vertrouwen en het leggen van nieuwe verbindingen.

Tot nu toe zijn de volgende resultaten zichtbaar:

- In juni 2025 vond de eerste bijeenkomst plaats met circa 20 bestuurders;
- In januari 2026 was de tweede plenaire bijeenkomst en was de beweging gegroeid naar 40 bestuurders en directieleden. 10 bestuurders hielden een pitch over hun circulaire ambities en waar ze op wilden samenwerken;
- Bestuurders weten elkaar sneller te vinden voor kennisuitwisseling, samenwerking en strategische afstemming en de eerste collectieve doorbraakprojecten zijn opgestart.

Reparatiecoalitie

Waarom bestaat het netwerk

De Reparatiecoalitie bestaat om reparatie weer een vanzelfsprekend onderdeel van de economie te maken en zo de levensduur van producten te verlengen om zo afvalstromen, grondstoffengebruik en CO_2-uitstoot te verminderen. De coalitie werkt aan nieuwe businessmodellen, infrastructuren en beleid die reparatie toegankelijk en betaalbaar maken.

Wat doet het netwerk

Het netwerk brengt partijen uit bedrijfsleven, overheid, onderwijs en onderzoek samen om kennis, data en praktijkervaring te delen om de reparatie-economie in Nederland te ontwikkelen. Het initieert en ondersteunt projecten zoals de Reparatiefabriek, waar wordt onderzocht hoe ook relatief goedkope producten rendabel gerepareerd kunnen worden. Het levert inzichten voor beleid, productverbetering en circulaire ketens, zodat reparatie een vast onderdeel van de economie wordt.

Het netwerk richt zich in eerste instantie op reparatie van consumentenproducten met een waarde tot circa €100, omdat reparatie hiervan (buiten de garantie) momenteel lastig (rendabel)

te realiseren is door hoge kosten, schaarste aan reparateurs en tegenstrijdige belangen bij bedrijven. De Reparatiefabriek was het eerste project van de Reparatiecoalitie. Hier wordt gewerkt aan het ontwerpen en valideren van een levensvatbaar, innovatief businessmodel voor reparatie van goedkope artikelen. Aan dit project hebben **13 verschillende organisaties** meegedaan, waaronder de provincie Zuid-Holland, Decathlon, ANWB, Coolblue en Hogeschool Rotterdam.

Wat heeft het netwerk bereikt

- Project Reparatiefabriek (2025 -2026), mogelijke doorstart;
- Groeiend netwerk, groeiende zichtbaarheid (Het netwerk telt 110+ deelnemers, 51 organisaties aangesloten en coalitie is gekoppeld aan de Lang Leve Elektronica-coalitie);
- KIA-CE subsidie van €300.000 toegekend gekregen.

Spin-offs

ReparatieLab (2025-2026): de provincie heeft samen met provincie Noord-Brabant opdracht gegeven aan LDE[7] Center for Sustainability om een ThesisLab op het thema reparatie te organiseren. Daarin stond de vraag centraal: Hoe kunnen bedrijven, publieke en onderwijsinstellingen, NGO's en consumenten reparatie bevorderen? Van de 27 binnengekomen vraagstukken vanuit bedrijfsleven, overheid, onderwijs en NGOs, zijn er acht opgepakt door de studenten.

Voorbeelden

Pilot: Het testen van reparatie van specifieke producten zoals stofzuigers, airfryers en rugzakken in de Reparatiefabriek.

Remanufacturing Collectief

Waarom bestaat het netwerk

De provincie Zuid-Holland heeft het grootste aantal maakbedrijven in Nederland, voornamelijk high-tech kapitaalgoederen (Rietveld, Broek, van de, en Levels, 2020). Remanufacturing is een aantrekkelijk circulair businessmodel voor deze bedrijven.

Wat doet het netwerk

Dit collectief maakt hergebruik en circulariteit concreet door te leren van inspirerende fabrikanten, revisie partijen en leveranciers uit Brabant, Zuid-Holland, Overijssel en Gelderland: wat werkt, wat niet, en welke uitdagingen komen zij tegen?

Wat heeft het netwerk bereikt

- Routekaart Remanufacturing;
- Blauwdruk end-of-life strategie.

[7] Consortium van de universiteiten Leiden, TU Delft en de Erasmus universiteit in Rotterdam

Spin-offs

Dag van Remanufacturing op 19 juni 2026

Voorbeelden

Er zijn meerdere casussen van bedrijven in Zuid-Holland die deze aanpak hanteren.

Lerend Netwerk Circulaire Bedrijventerreinen

Waarom bestaat het netwerk

Bedrijventerreinen bieden veel kansen voor de circulaire economie. Uit landelijke cijfers blijkt dat ongeveer 60% van het grondstoffengebruik hier plaatsvindt en er ruimte is voor circulair ondernemen. In Zuid-Holland zijn er 600 bedrijventerreinen en daarmee een grote potentie.

Wat doet het netwerk

Praktisch aan de slag gaan met circulariteit op een bedrijventerrein door kennis te delen, toe te passen en te ontwikkelen aan de hand van praktische tools & handvatten. Daardoor kan iedereen makkelijker aan de slag en bouwen we op elkaar voort. Doelgroepen van het netwerk zijn: gemeenten, parkmanagers, omgevingsdiensten en ondernemersverenigingen/bedrijfsinvesteringszones.

Wat heeft het netwerk bereikt

- Circa 10 gemeenten, parkmanagers en omgevingsdiensten casusgericht ondersteund in vier inhoudelijk verdiepende sessies;
- Een (landelijke) inspiratie- en kennisbank;
- Menukaart Reststromen;
- Handreiking sturen op circulariteit;
- Dashboard Circulaire Bedrijventerreinen.

Spin-offs

- Circulair in bestaande economische subsidieregelingen (planvorming & toekomstbestendige bedrijventerreinen);
- Aandacht voor het thema circulaire hubs en de subsidie Circulaire Hubs Zuid-Holland.

Voorbeelden

Menukaart 'van reststroom naar grondstof'

Maritiem & Circulair

Waarom bestaat het netwerk

Zuid-Holland is de grootste maritieme regio van Nederland, met 5.165 bedrijven in de totale Maritime Delta – 43% van de maritieme werkgelegenheid[8].

[8] https://www.kijkopzuid-holland.nl/maritieme-spelers/

Wat doet het netwerk

Het netwerk richt zich op de maritieme (maak)industrie en versnelt circulaire innovatie via inspiratie, kennisdeling en samenwerking aan concrete ketenprojecten over de volledige levenscyclus van een schip.

Wat heeft het netwerk bereikt

- CIRCO ketenstracks, bijvoorbeeld rond hergebruik van scheepsonderdelen;
- Europoort 2025 - circulaire route door de maritieme sector;
- Verkenning Circulaire kansen voor maritiem;
- Onderzoek naar de ruimtelijke kant van de circulaire maritieme maakindustrie.

Lerend Netwerk mkb Dienstverlening Circulaire Maakindustrie

Waarom bestaat het netwerk

Zuid-Holland is dé mkb-provincie van Nederland, met ruim 500.000 mkb'ers. Het is dus **essentieel om het mkb te ondersteunen in de transitie naar een circulaire maakindustrie**. Mkb'ers in de provincie Zuid-Holland worden meestal niet direct bereikt door de provincie, maar door publieke en private dienstverleners. Voor het realiseren van een circulaire maakindustrie is het nodig dat de dienstverlening aan mkb-maakbedrijven concreter, vraaggerichter en beter georganiseerd wordt. Daarom brengen we publieke dienstverleners bij elkaar om dit te bereiken.

Wat doet het netwerk

Publieke dienstverleners bereiken ondernemers vaak niet of hun dienstverlening sluit niet goed aan bij de behoeften van de ondernemers. De provincie Zuid-Holland wil het systeem van dienstverlening aan het mkb verbeteren, zodat die de ondernemers beter bereikt en beter aansluit bij de vraag van ondernemers.

Wat heeft het netwerk bereikt

- Circa 15 aangesloten publieke dienstverleners;
- Overzicht van aanbod van dienstverlening in kaart gebracht en actief gedeeld om aansluiting tussen dienstverleners te verbeteren;
- Ondernemersreis als werkwijze ontwikkeld;
- Voucherregeling Circulaire Businessmodellen ontwikkeld met partners om lineaire bedrijven te ondersteunen naar een circulair businessmodel;
- Meerdere mkb-deals gefinancierd: Delft, Metaal, Houtketen Groene Hart;

Ruimte en circulair

De ruimtevraag voor een circulaire economie zal tijdelijk hoger liggen dan het huidig ruimtegebruik van economische activiteiten, mede vanwege de mogelijk extra schuifruimte die nodig is in de overgangsfase in de transitie daar naartoe. Ruimte is daarmee een essentiële randvoorwaarde om de transitie te doen slagen.

Uitweiding

In Zuid-Holland is ruimte schaars. Ruimte is een sleutelvoorwaarde voor circulair ondernemen, zoals in de Rode Draden notitie van 2025 van het Versnellingshuis Nederland Circulair![9] centraal staat. De eerste circulaire initiatieven die geen geschikte ruimte kunnen vinden en hierop vastlopen, kloppen aan. Die ruimte moet zo veel mogelijk gevonden worden op de huidige locaties voor bedrijvigheid en een aantal extra gereserveerde plekken. Het uitgangspunt van de ruimtelijk-economische visie van de provincie is namelijk dat we het in Zuid-Holland in beginsel doen met de ruimte die we hebben voor functies zoals wonen en werken om de schaarse ruimte zo effectief mogelijk te benutten voor de grote opgaven waar we voor staan. De afgelopen jaren hebben we gewerkt aan:

- **Kennisontwikkeling** - Twee kennisproducten opgeleverd in 2025 om meer licht op de problematiek te schijnen:
  - Verkenning naar instrumenten die circulariteit van bedrijventerreinen bevorderen, door Circulaw
  - Locatie- en netwerkanalyse circulaire hubs onderzocht door Brink. Dit onderzoek richtte zich op het identificeren van strategisch relevante locaties in Zuid-Holland voor circulaire activiteiten, met als doel een samenhangend netwerk van circulaire hubs te creëren.
- **Financiering** - In 2025 hebben we 7 ruimtelijk-circulaire initiatieven ondersteund via een subsidie voor circulaire hubs.
- **Beleid** - Nieuwe maatregel opgenomen in het Omgevingsbeleid (officiële vaststelling in juni 2026): Ruimte voor de circulaire economie.

Verdieping

BRINK rapport circulair hubs

BRINK heeft in samenwerking met de provincie een inventarisatie gedaan van bedrijventerreinen in de provincie die interessant kunnen zijn voor de ontwikkeling circulaire hubs op basis van ligging en terreineigenschappen. Dit vormde de basis van gesprekken met gemeenten en regio's om kansrijke locaties gezamenlijk ruimtelijk te borgen. Het gros van deze gezamenlijke verkenningen is inmiddels afgerond of in andere trajecten geborgd. We evalueren momenteel integraal of aanvullende maatregelen nodig zijn, en zo ja: de welke. Deze informatie is ook input

[9] Het Versnellingshuis is een samenwerkingsverband van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, VNO-NCW, MKB-Nederland, MVO Nederland en Het Groene Brein.

voor gesprekken die lopen in de gebiedsgerichte ateliers (voedend aan de bestuurlijke overleggen ruimtelijke ordening).

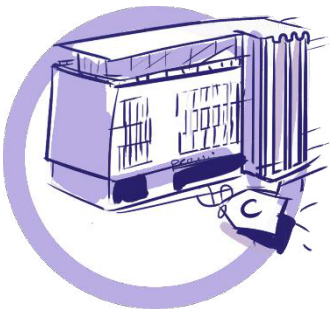
Kansenkaart ruimte voor circulair in het Groene Hart

Met 18 samenwerkingspartners is een advies en kansenkaart gemaakt voor een regionale ruimtelijke circulaire strategie in het Groene Hart. Vertrekpunt was de verkenning naar nieuwe ruimtevragers en veranderend ruimtegebruik. Dit is uitgewerkt voor de vier belangrijkste sectoren in het gebied: Maakindustrie, Groene Grondstoffen, Afvalverwerking en Circulair & biobased bouwen. Als eerste stap ligt er nu een ruimtelijke vertaling van de circulaire ambities (kansenkaart) en een concrete koers met acties (strategie).

Circulaire organisatie

We werken toe naar een circulaire provinciale organisatie. Dit niveau laat zien hoe we in onze eigen organisatie werken aan de verandering naar circulariteit:

- **Bedrijfsvoering:** de kansen en impact van circulariteit in de dagelijkse activiteiten van de organisatie en het meenemen van circulariteit in ons inkoopbeleid en aanbestedingen.
- **Infrastructuur**: het meenemen van circulariteit in het beheer en onderhoud van onze (vaar)wegen.
- **Circulair- en transitievaardig**: het ontwikkelen van kennis en vaardigheden om te werken in transities.

Bedrijfsvoering

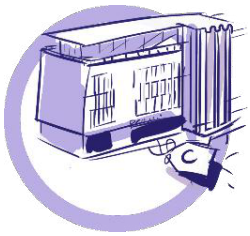

Infrastructuur

Circulair- en transitievaardig

Bedrijfsvoering

Dit onderdeel rapporteert over hoe we circulariteit meenemen in de dagelijkse activiteiten van de provinciale organisatie. Van hoe we inkopen tot hoe we omgaan met onze reststromen.

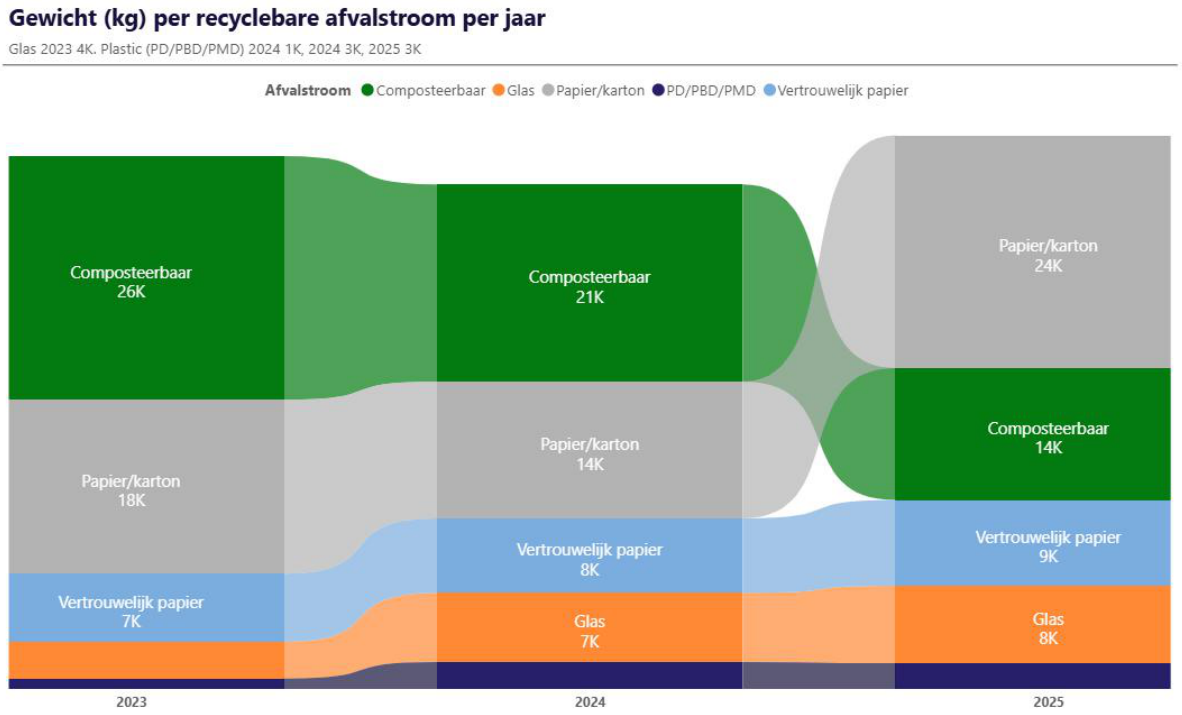
Bedrijfsafval

De totale hoeveelheid afval is van 2024-2025 met 1% toegenomen[10], terwijl we in dezelfde periode 8% méér mensen in dienst hebben gekregen en 8% méér mensen op kantoor werkten.

Uitweiding

De figuur hieronder toont de samenstelling van recyclebare afvalstromen. Hierin is te zien dat:

- De stromen PMD en glas zijn toegenomen in 2024 t.o.v. 2023 met respectievelijk 156% en 79%. Mensen beginnen te wennen aan het scheiden van PMD afval en we hebben meer glazen flesjes in de catering;
- De stroom papier en karton is in 2025 toegenomen t.o.v. 2024, vermoedelijk vanwege het verpakkingsmateriaal van de vervanging van de laptops;
- Van de stroom composteerbaar afval wordt sinds 2025 95% in huis verwerkt in onze eigen composteermachine (zie 'verdieping' bij 'bedrijfsrestaurant').

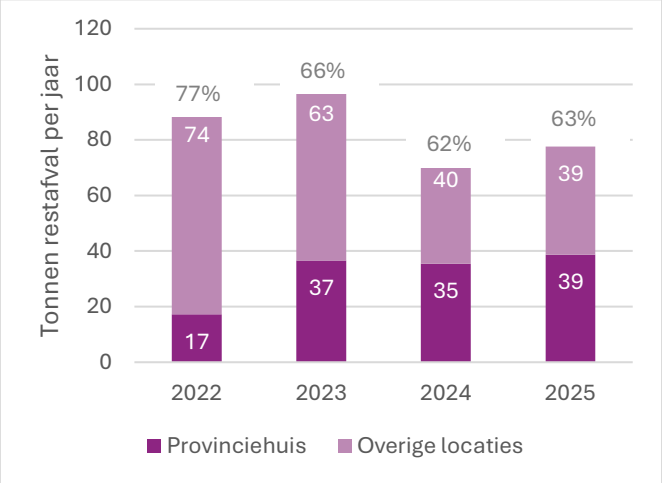

De figuur hieronder toont de totale hoeveelheid restafval van de provincie voor de periode 2022-2025. Daarin is nog geen consistent dalende trend te zien. Restafval is het grootste aandeel van

[10] Hierin is het afval dat verwerkt is in onze composteermachine niet meegenomen. Als dit wel meegenomen wordt, bedraagt de stijging 6%.

de totale hoeveelheid afval, aangegeven met de percentages bovenaan de staafdiagrammen. Vanuit het oogpunt van circulariteit is dit onwenselijk.

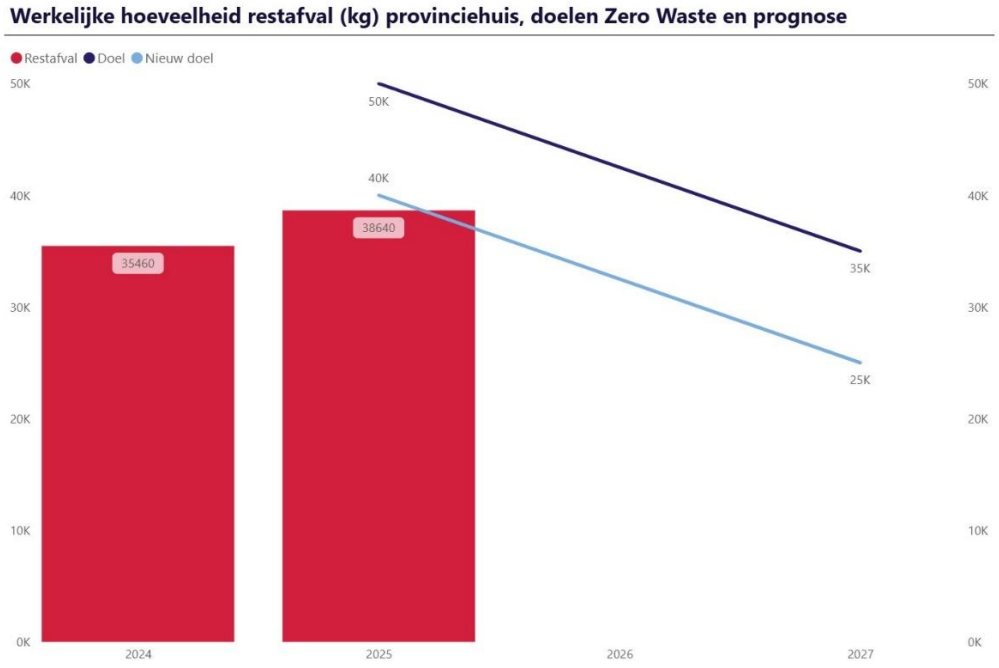
Gewicht restafval per jaar (ton) en als % aandeel van de totale hoeveelheid afval

Verdieping

Programma Zero Waste

Als provincie doen we mee aan het Zero Waste programma van PreZero, onze afvalinzamelaar. Het project is een gezamenlijk initiatief van verschillende teams: Huisvesting, Catering, Communicatie, Datateam Facilitaire Zaken en Expertisecentrum Gedrag. Het heeft als doel om collega's en bezoekers bewust te maken van hun rol in afvalbeheer. Verbeterde afvalscheiding kan leiden tot een lagere hoeveelheid restafval. Dit draagt bij aan duurzaamheid, kostenbesparing en CO_2-reductie. In figuur 3.3 staan de voorgestelde reductiedoestellingen vanuit PreZero op basis van hun benchmark (donkerblauwe lijn) en de – door de provincie zelf – aangescherpte doelstellingen (lichtblauwe lijn). De hoeveelheid afval voor 2026 nog niet weergegeven omdat hier ten tijde van het schrijven van de monitor geen volledige cijfers voor beschikbaar waren.

Bedrijfsrestaurant (Grand Café)

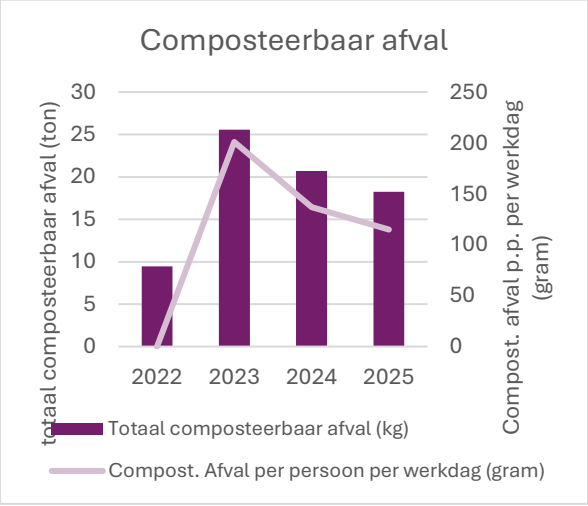
Gemiddeld gooien we per medewerker per werkdag ongeveer 150 gram composteerbaar afval (keukenafval, gft, koffiedik, groen) weg. Dat komt neer op ongeveer 21 ton per jaar.

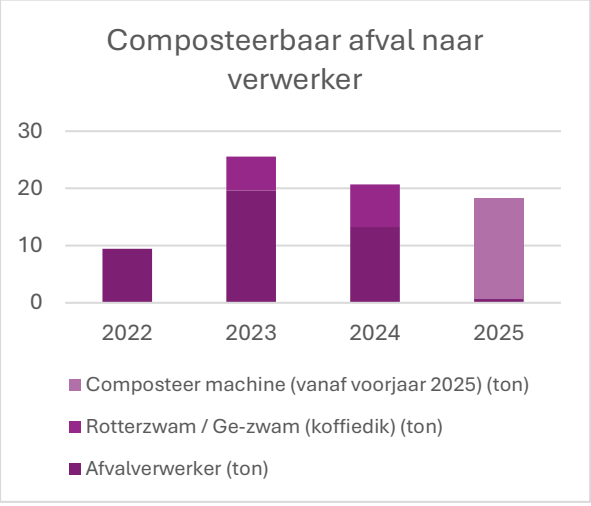
Uitweiding

De figuur hieronder laat de trends zien in het composteerbare afval dat geproduceerd wordt in het bedrijfsrestaurant en Grand Café. Composteerbaar afval bestaat uit keukenafval (swill), gft, koffiedik en groenafval. De linker grafiek toont vanaf 2023 een dalende trend in zowel de totale hoeveelheid afval als in de hoeveelheid composteerbaar afval die gemiddeld per persoon per werkdag wordt geproduceerd. De rechter grafiek laat zien dat de hoeveelheid composteerbaar afval die afgevoerd wordt door onze afvalverwerker (donkerpaarse kolom) sterk daalde in 2025. Dit komt door de ingebruikname van onze composteerder (zie 'verdieping' voor meer informatie over deze composteerder).

Beide trends zijn positief: de hoeveelheid composteerbaar afval neemt af en het afval dat we produceren, waarderen we op tot waardevolle grondstof in de vorm van compost.
De data in de grafieken voor 2022 is niet representatief, omdat dit nog (deels) een Coronajaar betrof waarin minder mensen dan normaal gebruik maakten van het bedrijfsrestaurant en Grand Café. Daarnaast werd het C-gebouw in de zomer van 2022 heropend.

Totale hoeveelheid composteerbaar afval en gemiddelde hoeveelheid per persoon per dag (links) en totale hoeveelheid composteerbaar afval uitgesplitst naar afnemer/verwerker.

Verdieping

Composteerder

In 2025 heeft onze composteermachine bijna 18 kuub (17.600 liter) keukenafval, koffiedik en tuinafval met 85% gereduceerd tot zo'n 2.650 liter waardevolle bodemverbeteraar. Deze reductie zien we ook terug in de afvaldata van 2025. De bodemverbeteraar wordt lokaal gebruikt door onze hovenier, park Clingendael en de Bernardusschool. Vanaf mei 2026 is de compost onderdeel van het aanbod aan relatiegeschenken. Deze wordt verpakt in hergebruikte koffiezakken uit het Grand Café, die anders bij het restafval zouden verdwijnen.

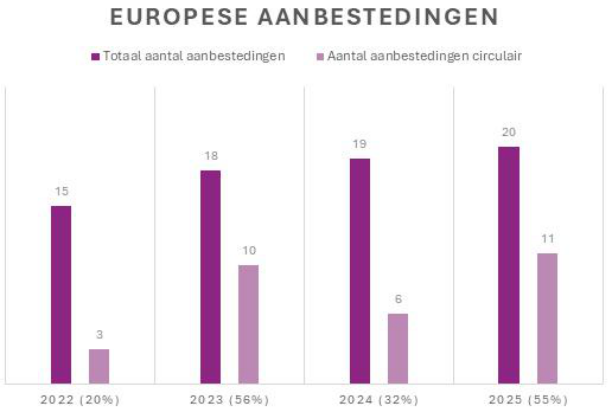
Koffieautomaten en koffie
In 2025 zijn de koffieautomaten & koffie opnieuw aanbesteed: De koffiebonen worden gebrand in Den Haag en per elektrische bakfiets in recyclebare tonnetjes naar het provinciehuis vervoerd. Dankzij nauwe samenwerking tussen This Side Up, Roast Factory en Selecta hebben we een koffieblend die geproduceerd is tegen een eerlijke prijs, een positieve impact heeft voor de koffieboeren en CO_2-neutraal geleverd wordt.

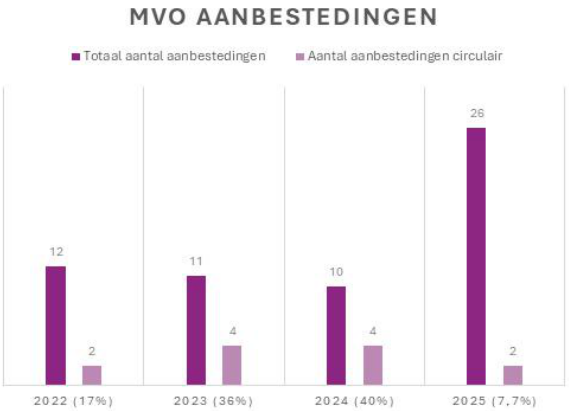
Inkoop en aanbesteding

In 2025 is circulair in 55% van de Europese aanbestedingen als eis of gunningscriterium meegenomen. Dat is een stijging ten opzichte van 2022.

Uitweiding

De provincie Zuid-Holland heeft in 2022 het manifest MVOI ondertekend en vertaald naar een actieplan dat in 2024 door GS is vastgesteld. Daarmee committeren we ons aan ambitieus Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen, waar circulariteit onder valt. Met ons eigen inkopen – inmiddels een bedrag van ca. €500 miljoen per jaar – kunnen we hier veel impact mee maken. In 2025 bedroeg het percentage waarin circulariteit onderdeel is van de Europese aanbestedingen 55%. Voor de periode 2022-2025 zijn ook de meervoudig onderhandse aanbestedingen (MVO) bekeken. In de vorige monitor was dit nog niet het geval. In de praktijk kan niet in alle opdrachten circulariteit meegenomen worden in de aanbesteding. Het daadwerkelijk kunnen toepassen van circulariteit hangt in de praktijk sterk af van de scope van de aanbesteding en de proportionaliteitseis (uit de Aanbestedingswet 2012). Zo lenen inkoopopdrachten die te maken hebben met materieel en materiaal zich in het algemeen beter voor het opnemen van circulariteitseisen dan adviesopdrachten. Bij MVO-aanbestedingen ligt het percentage circulair beduidend lager dan bij Europese aanbestedingen. Dit komt onder andere omdat deze aanbestedingen tot stand komen zonder dat Team Inkoop tijdig betrokken wordt.

Voor andere aanbestedingen dan Europese Aanbestedingen (zoals enkelvoudig onderhandse aanbestedingen, uitvragen onder een DAS en uitvragen onder een raamovereenkomst) beschikt Team Inkoop niet over volledige data voor de waarin MVOI-thema's zijn meegenomen. Dit komt

onder andere omdat deze aanbestedingen doorgaans ‘in de lijn’ plaatsvinden, zonder dat Team Inkoop betrokken wordt.

Het daadwerkelijk kunnen toepassen van circulariteit hangt in de praktijk sterk af van de scope van de aanbesteding en de proportionaliteitseis (uit de Aanbestedingswet 2012). Zo lenen inkoopopdrachten die te maken hebben met materieel en materiaal zich in het algemeen beter voor het opnemen van circulariteitseisen dan adviesopdrachten.

Verdieping

Aanbesteding van papier in 2025

Bij de aanbesteding van papier spelen duurzaam en sociaal een belangrijke rol. Voor alle printmeubels in het provinciehuis gebruiken we vanaf nu 100% gerecycled papier. Binnenkort stapt ook de repro van Grafimedia over naar gerecycled papier voor al het reguliere printwerk.

Aanbesteding van hardware

Bij de selectie van de vervanging van 2000 laptops in 2025 was duurzaamheid een belangrijk kwaliteitscriterium. Dit heeft geleid tot de selectie van het product en leverancier die:

- Vanaf de fabriek verpakkingsarm levert (niet individueel verpakt, maar per 10 stuks);
- Producten die o.a. gebruik maken van 50% gerecycled aluminium, koper en kobalt;
- Producten die voldoen aan certificeringen op het gebied van energie-efficiëntie;
- Laptops met een garantietermijn van minimaal 5 jaar om de levensduur te verlengen;
- Afgevoerde laptops zijn afhankelijk van de status opnieuw ingezet of gerecycled volgens WEEELABEX-standaarden.

Ook bij de aanschaf van mobiele telefoons besteden we hier aandacht aan. Zo zien we een groei van 25% refurbished in 2024 (150 iPhones) naar 100% refurbished in 2025 (150 iPhones en 100 Samsung telefoons) alsook een proef met de nieuwe Fairphone 6.

PZH als regionale aanjager

De aandacht voor duurzaam en sociaal inkopen stopt niet bij onze eigen inkopen. Ook in de rol van regionale aanjager hebben we een taak te vervullen. Zo zijn we als PZH samen met het Vernieuwernetwerk Natuurlijke Reststromen initiatiefnemer van een tweetal Communities of Practice Circulair Aanbesteden van Groendiensten waarbij circa 20 gemeenten en waterschappen betroken waren, en wordt voor het komende jaar gewerkt aan een vervolgtraject onder de naam ‘Circulair Advies op Maat’. Daarnaast is onze eigen uitvoeringsorganisatie steeds vaker actief betrokken bij circulaire doorbraakprojecten zoals Doorbraakproject Bermmaaisel Rijnland, Greenhub Zuid-Holland en het Circulaire Baggerconsortium.

Infrastructuur

In 2025 was ongeveer 37% van het gebruikte materiaal hergebruikt of gerecycled of van een hernieuwbare bron. De overige 63% was nieuw en niet-hernieuwbaar.

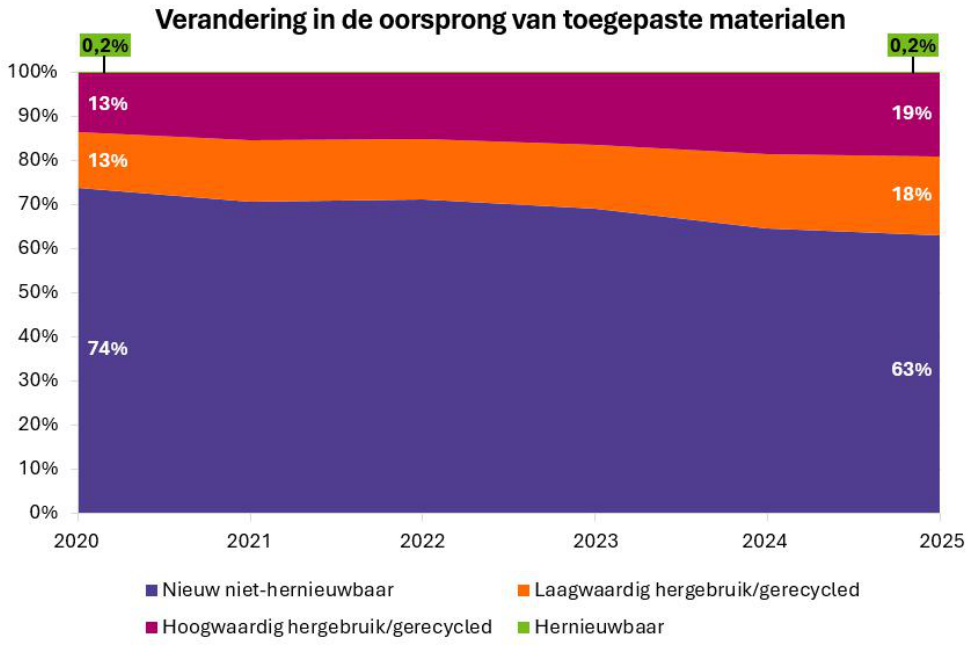
Uitweiding

Provincie Zuid-Holland heeft de doelstelling voor het beheer en onderhoud van onze infrastructuur om in 2030 50% minder nieuw niet-hernieuwbaar materiaal te gebruiken dan in 2020[11]. Dit willen we halen door minder van deze materialen te gebruiken, door geen nieuw maar hergebruikt of gerecycled materiaal te gebruiken en door steeds vaker hernieuwbaar materiaal te gebruiken. Om toekomstig hergebruik en recycling te vergroten, vragen we materialenpaspoorten uit die informatie bevatten over de herkomst en samenstelling van materialen.

Waar komen materialen die we gebruiken vandaan?

In de figuur hieronder is te zien hoe de oorsprong van materialen die we gebruiken voor beheer en onderhoud over de tijd verandert. Het deel dat nieuw en niet-hernieuwbaar is wordt steeds kleiner. Van 74% in 2020 naar 63% in 2025.

Niet-hernieuwbare materialen zijn delfstoffen – zoals mineralen, metalen en fossiele grondstoffen – of door de mens gemaakte materialen – zoals asfalt en beton. **Hernieuwbare materialen** kunnen binnen ongeveer 100 jaar weer worden aangevuld, zoals hout uit duurzaam beheerd bos. In deze tekst heeft het verminderen van nieuw materiaal betrekking op beide soorten, maar vooral op niet-hernieuwbare materialen.

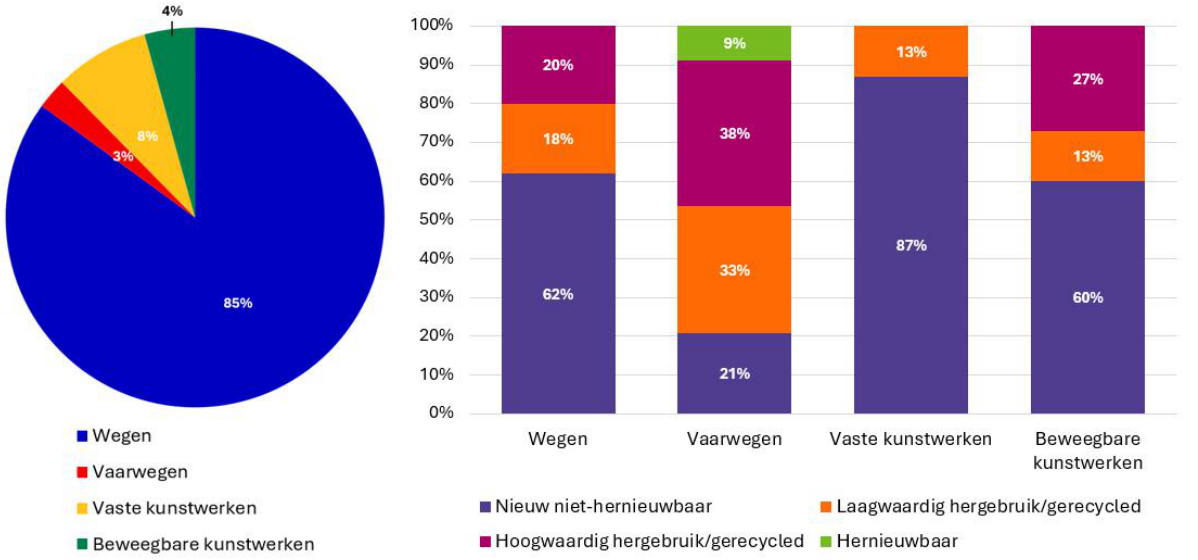

[11] Voor onze infrastructuur gebruiken we 2020 als startjaar omdat dat jaar voor het eerst ons materiaalgebruik berekend is.

In de figuur hieronder is te zien hoe het materiaalgebruik bij beheer en onderhoud in 2025 verdeeld was over de typen infrastructuur (links) en waar dit materiaal vandaan kwam (rechts). Beweegbare kunstwerken omvatten de beweegbare bruggen en sluizen. Vaste kunstwerken zijn bijvoorbeeld onze vaste bruggen, viaducten en tunnels.

Bij de vaarwegen is het aandeel nieuw niet-hernieuwbaar materiaal lager (21%) dan bij de andere typen infrastructuur. Dat is positief, maar de vaarwegen gebruiken het minste materiaal. De wegen gebruiken het meeste materiaal en stappen die we daar zetten, maken dus het meeste verschil.

Verdeling tussen toegepaste materialen (links) en oorsprong hiervan (rechts) per type infrastructuur in 2025

Wat doen we met materialen die vrijkomen?

In de tekst hierboven is toegelicht waar de materialen voor beheer en onderhoud vandaan komen. Circulariteit gaat ook over wat er gebeurt met materiaal dat vrijkomt. Om circulair te werken, moeten vrijkomende materialen zo hoogwaardig mogelijk worden hergebruikt.

De vijf belangrijkste vrijkomende materialen bij beheer en onderhoud zijn asfalt, beton, staal, baggerspecie en bermmaaisel. Van asfalt, beton en staal wordt vaak al een behoorlijk aandeel hergebruikt of gerecycled, maar vaak zakt de kwaliteit (laagwaardig). Voor de natuurlijke materiaalstromen bagger en bermmaaisel lopen initiatieven om deze steeds beter te gaan gebruiken (zie ‘verdieping’). Er wordt gewerkt aan het vergroten van het inzicht in wat er gebeurt met iedere vrijkomende materiaalstroom binnen de provinciale infrastructuur. Dit zal in de volgende monitor opgenomen worden.

Verdieping

PZH bij top 3 Duurzame Aanbesteders in de Bouw & Infra

De provincie Zuid-Holland maakt voor het tweede jaar op rij een grote sprong omhoog in de Top 25 Duurzame Aanbesteders in de bouw en infra, georganiseerd door Bouwend Nederland. In 2025 zijn we ruim 40 plaatsen gestegen naar plaats 21 en in 2026 zijn we doorgestegen naar de derde plaats!

Vrijkomend beton en staal

In 2026 heeft de provincie Zuid-Holland eisen opgesteld voor het circulair slopen van kunstwerken, zoals bruggen, viaducten en tunnels. Zoveel mogelijk elementen moeten worden hergebruikt. Beton en staal dat niet kan worden hergebruikt, wordt bijna helemaal hoogwaardig gerecycled. Beton dat nu in een brug zit, kan zo in de toekomst bijvoorbeeld voor een tunnel gebruikt worden.

Oud asfalt in nieuw asfalt

Er wordt steeds meer oud asfalt in nieuwe asfaltmengsels gebruikt. Dit heet partiële recycling (PR). Dit gebeurde vroeger al voor onderlagen van de weg. Door ontwikkelingen bij asfaltcentrales zijn de mengsels met oud asfalt erin steeds beter. Daardoor wordt nu steeds meer van de bovenste asfaltlaag ook van gerecycled asfalt gemaakt. Voor nieuwe projecten 30-50% voor de bovenste laag en minimaal 60% voor de lagen daaronder.

Baggerspecie en bermmaaisel

Bagger en bermmaaisel zijn grote materiaalstromen en werden vroeger alleen als afval gezien. Provincie Zuid-Holland is betrokken bij Greenhub Zuid-Holland voor bermmaaisel en het Circulaire Bagger Consortium (CBC) voor bagger. Deze partijen werken aan initiatieven om deze materialen nuttig in te zetten.

Bermmaaisel kan bijvoorbeeld worden verwerkt tot bokashi (een soort compost) of tot bouwpanelen voor de woningbouw. Steeds meer van ons bermmaaisel wordt nuttig gebruikt.

In 2026 heeft de provincie meegedaan aan een pilot om bagger te scheiden in zand en klei, twee nuttige grondstoffen. Daarnaast kan bagger bijvoorbeeld gebruikt worden tegen bodemdaling. In 2027 start een project waarbij meerdere weilanden worden opgehoogd met bagger uit onze vaarweg.

Circulair- en transitievaardig

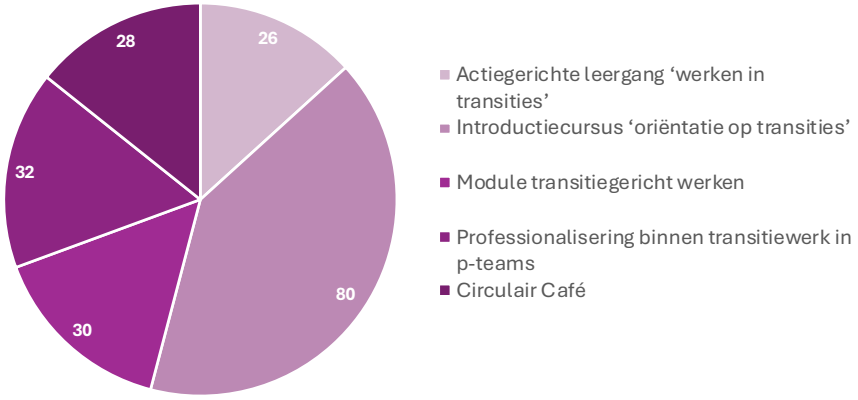

In de periode 2022-2025 zijn naar schatting[12] 250 à 300 collega's in meer of mindere mate geprofessionaliseerd in transitie-, dan wel circulaire vaardigheden. Het interne netwerk 'werken in transities', groeide in deze periode uit naar circa 150 leden.

Uitweiding

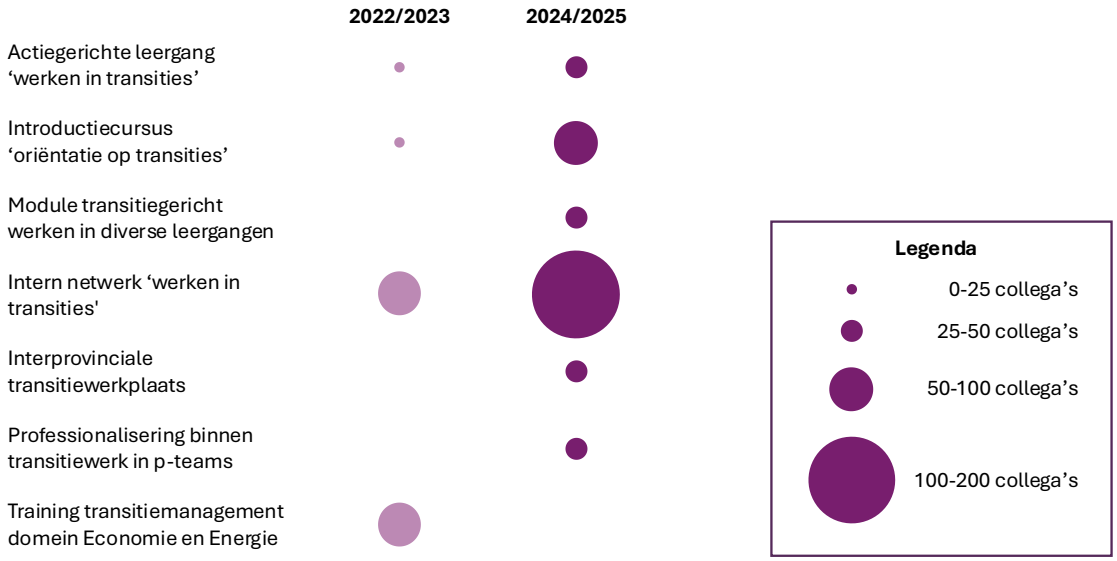
Over de jaren 2024-2025 namen naar schatting 200 collega's deel aan professionaliseringsactiviteiten om transitie- en circulair vaardiger te worden (zie figuur hieronder). Dat is ongeveer 50 personen meer dan in de periode 2022-2023.

Het aantal deelnemers per professionaliseringsactiviteit

De figuur hieronder toont een vergelijking in het aantal deelnemers voor beide periodes.

Het aantal deelnemers per professionaliseringsactiviteit voor 2024-2025 vergeleken met 2022-2023

[12] Omdat één persoon meerdere trainingen rond transitie- en circulaire vaardigheid kan volgen, is het lastig om te bepalen hoeveel unieke collega's zijn opgeleid.

Mede hierdoor wordt in de organisatie met erkenning en herkenning gesproken over transities, in het besef dat voor transitiewerk nieuwe vaardigheden noodzakelijk zijn, binnen het geheel van de provinciale organisatie.

Verdieping

Actiegerichte leergang 'werken in transities'

Tweemaal is nu de actiegerichte leergang werken in transities verzorgd. Dit is een samenwerking tussen DRIFT (het onderzoeksinstituut over transities verbonden aan de Erasmus Universiteit) en de provincie Zuid-Holland. Bijzonder is dat in beide afleveringen de provinciale deelnemers uitgenodigd zijn om een externe partner mee te nemen in de training. Dit was succesvol: ongeveer 2/3 van de deelnemers maakte gebruik van deze uitnodiging. De aanwezige externen versterkten de veelkleurigheid en het perspectievenrijkdom in de groep, hetgeen van grote betekenis is voor transitiewerk.

Quote van een deelnemer: *"Transities vragen om echt andere aanpakken dan dat we gewend zijn. Waardevol om daar in onze organisatie aandacht aan te besteden "*

Interprovinciale Transitiewerkplaats

De Interprovinciale Transitiewerkplaats begint vorm te krijgen: ook in andere provincies zijn collega's zoekende naar effectieve transitieaanpakken. Met collega's van (op dit moment) Noord-Holland en Utrecht verbinden we kennis op het gebied van transitiewerk. Zo is in 2025 een gezamenlijk leertraject doorlopen rondom het thema 'transitiepijn', waarin handelingsrepertoire is ontwikkeld om om te gaan met verlies en rouw, hetgeen een wezenlijk onderdeel vormt van de transitie van een oud naar een nieuw systeem. Vanuit de provincie Zuid-Holland zijn ca 30 betrokken collega's aangesloten.

Databronnen en toelichting bij de cijfers

De monitor bevat cijfers tot en met 2025, omdat ten tijde van het schrijven van de monitor de definitieve cijfers voor 2026 nog niet bekend waren. Daarmee loopt het beeld van de monitor iets achter op de werkelijkheid. Een deel van de data uit deze monitor is gebaseerd op gegevens over goederenstromen van het CBS en interne data per provincie, zoals de mate waarin circulair in beleid en inkoop & aanbesteding wordt meegenomen. Aanvullend is data opgehaald binnen de provinciale organisatie. Op basis van de gegevens over goederenstromen is het materiaalgebruik voor Zuid-Holland bepaald (DMI/DMC, RMI/RMC) en is een analyse gemaakt van het gebruik van kritieke materialen binnen de provincie. Niet voor alles wat we willen weten, is bruikbare data beschikbaar. Dit komt of doordat er op dit moment niet wordt gemeten of omdat relevante data van de provincie niet voorhanden is.

De cijfers uit de monitor zijn zo zorgvuldig mogelijk bepaald. Doordat monitoren van overgang naar een circulaire economie en samenleving een relatief nieuw onderwerp is, zijn de (reken)methodes om te komen tot deze cijfers nog volop in ontwikkeling. Daarnaast zijn niet altijd de gewenste gegevens voorhanden, bijvoorbeeld omdat cijfers op dit moment niet op provinciaal niveau worden bijgehouden. Daarom moeten enkele kanttekeningen geplaatst worden bij de data uit deze monitor Circulair Zuid-Holland 2026.

Data over goederenstromen: de door het CBS geleverde gegevens over goederenstromen voor de provincie Zuid-Holland zijn het resultaat van het bewerken (waaronder regionaliseren) en modelmatig integreren van gegevens uit verschillende bronnen. De geleverde gegevens over goederenstromen bevatten veel (gemeten) data, maar ook op aannames en model gebaseerde schattingen. De resultaten moeten daarom worden beschouwd als schattingen, met een bepaalde onzekerheid. Verbeteringen van de schattingen zijn mogelijk. De schattingen kunnen in de toekomst aangepast worden op basis van het beschikbaar komen van nieuw of geactualiseerd bronmateriaal of door nieuwe kennis en inzichten op het terrein van handel, transport en logistiek. De schattingen die nu zijn gegeven, zijn het best haalbare binnen de beperkingen van het beschikbare projectbudget, de beschikbare data, kennis en uren.

Data over impact materiaalgebruik en kritieke grondstoffen: De analyses voor de impact van het materiaalgebruik en kritieke grondstoffen zijn gebaseerd op de goederenstroomdata van het CBS. Daardoor werken de onzekerheden in de goederenstroomdata door in deze data. Daarnaast zitten er onzekerheden in 1) de koppelingen tussen goederengroepen en grondstoffengebruik in de hele keten en 2) de koppelingen tussen goederengroepen en kritieke grondstoffen die daarin verwerkt zijn. Daarnaast is het aandeel secundaire materialen in de abiotische goederengroepen niet precies vast te stellen, wat invloed heeft op de bepaling van de Direct Material Input (DMI) en Domestic Material Consumption (DMC). Tot slot verschilt de methode voor de berekening van de goederenstromen in deze monitor van de berekening die op landelijk niveau wordt gemaakt als onderdeel van de Integrale Circulair Economie Rapportage.

Data uit de eigen provinciale organisatie: voor de monitor is op allerlei manieren informatie verzameld bij collega's en uit documenten. Voor een deel van de onderwerpen gebeurde dit voor het eerst en zijn de cijfers en inzichten gebaseerd op schattingen en/of onvolledige data. Het beeld dat ontstaat is daarom niet bedoeld om in detail te kijken, maar wel om de grote lijn waar te nemen.

Bronvermelding

Bijkerk, S., & Raspe, O. (november 2025). *Onderzoek: Een derde van de kleine ondernemingen is beperkt toekomstbestendig*. RaboResearch. Geraadpleegd op 18 augustus 2026 via https://www.rabobank.nl/kennis/d011505301-een-derde-van-de-kleine-ondernemingen-is-beperkt-toekomstbestendig

European Environment Agency (2026) Unlocking the circular economy: investment needs, barriers and enabling conditions.

Ginkel, M., Palet, M., Achterberg, E. en van Muiswinkel, J. (2024) Geld genoeg – maar niet voor circulaire bedrijven - Systemisch perspectief op barrières en oplossingen voor financiering van circulaire bedrijven in Nederland.

Haisma, R. en Kuhlmann, T. (2024) Urban mining scan: provincie Zuid-Holland, Metabolic.

Hanemaaijer, A., et al. (2023) Integrale Circulaire Economie Rapportage 2023, PBL.

Jansen, L., van Muiswinkel, J., Langbroek, S., & van Aart, L. (mei 2026). *Op weg naar een volwaardig financieringslandschap voor circulaire ondernemers in Zuid-Holland*. Copper8 en ERAC

Kijk op Zuid-Holland (december 2024). *Maritieme spelers*. Geraadpleegd op 13 augustus 2026 via https://www.kijkopzuid-holland.nl/maritieme-spelers/

CBS (2026) Regionale kerncijfers, nationale rekeningen. Geraadpleegd op 03 september 2026 via https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85924NED/table?ts=1788249040132

Rietveld, E., Broek, B van de, Levels, J. (2020) De industrie maakt het circulair: feiten en cijfers over de circulaire transitie van de maakindustrie. Uitgave van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Maakindustrie onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Rijksoverheid. (oktober 2025). *Nationaal Programma Circulaire Economie 2025*

Roo, R. de (2024) Biomassa restromen analyse, eindverslag afstudeerstage

Rood, T., & Evenhuis, E. (2023). *Ruimte voor Circulaire Economie*. PBL

Simons, L., Nijhof, A., & Janssen, M. (2023). *TransMissie*. NewForesight

Smit, K., Pape, R., & Wierikx, A. A. C. M. (2026). *Staat van Circulair Ondernemen*. Route Circulair, Hogeschool Utrecht en Technische Universiteit Eindhoven

Snyder, L. & Nusselder, S. (2019) Plasticgebruik en verwerking van plastic afval in Nederland, CE Delft.

Social Handprint. (oktober 2025). *Impactrapport Social Handprint Impuls circulair Zuid-Holland*

TNO, CE Delft, Power2X, &flux. (augustus 2023). *Toekomstbestendige koolstofstromen in de Zuid-Hollandse industrie*

Van Bellen, L., Strikkers, T., & Diercks, G. (oktober 2025). *Evaluatie Vernieuwersnetwerk Natuurlijke Reststromen (2020-2025)*. Drift

Bosch, S. et al. (2023) Woningbouw binnen planetaire grenzen: materiaalvraag CO2-uitstoot & milieu-impact van de Nederlandse woningbouw.